

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXIII рік видання. № 365, листопад, 2024

Валерій Франчук,
Жива голоду
Із серії «Розгойдані дзвони пам'яті» (пам'яті жертв голодомору)

*І ружому навчаєтесь,
Щ свого не цураєтесь...*

М. Шевчук

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Микола Корнищан,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько,

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București, România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Тарас Шевченко і Буковина (V)
(міжвоєнний період)*
- ❖ *Митрополит Андрей Шептицький
та українські письменники
– Юрій Шевельов –
– Улас Самчук –*
- ❖ *Маловідомі в Румунії
сторінки української фольклористики (14)*
- ❖ *Сучасна українська драматургія
– Лана Ра (Світлана Конощук) –*
- ❖ *«Під крилом зірниці»:
із 21-ї книжки Василя Тітова*
- ❖ *Фольклор гуцульської Верховинщини
як проєкція художньо-міфологічного світогляду
її мешканців*
- ❖ *Прометей Срібної Землі*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету –
одна із складових румунської філології (CIV)*
- ❖ *На допомогу вчителю:
Засоби мовної виразності творів для дітей
Ірини Мойсей*
- ❖ *Весела божевільня II (Уривок з новели)*
- ❖ *Касандра (Уривок з новели)*
- ❖ *Я розмовляла з Путіним (Політична вистава)*
- ❖ *Кам'яна плита (Уривок з повісті)*
- ❖ *Духовні джерела.
Діяння святих апостолів. Апостол Петро*

Володимир АНТОФІЙЧУК

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І БУКОВИНА (V) (міжвоєнний період)

Шевченків образ Богдана Хмельницького В. Корниляк осмислював з погляду всієї діяльності «українського Кромвеля» та її вирішальних наслідків для подальшої політичної долі України. Доречним у цьому контексті видається звернення дослідника до вірша Т. Шевченка «Чигрине, Чигрине». Логічні запитання твору щодо сенсу визвольної боротьби українського народу проти войовничих сусідів-загарбників стосувалися суспільних настроїв не лише доби поета, а й доби самого автора статті:

За що ж боролись ми з ляхами?
За що ж ми різались з ордами?
За що скородили списками
Московські ребра?? Засівали,
І рудою поливали...
І шаблями скородили.
Що ж на ниві уродилось??!
Уродила рута... рута...
Волі нашої отрута.

У наведеному В. Корниляком уривку з вірша «Чигрине, Чигрине» заключні два рядки завуальовано орієнтують на так звану Переяславську угоду 1654 р., ухвала якої невдовзі призвела до поступової втрати української державності. Традиційний образ рuti – символ краси, знак родинної (а ширше – загальнонаціональної) злагоди й затишку – набув у вірші Т. Шевченка іншого, протилежного, смислового значення, окреслюючи суть поспішної й необачної постанови козацької ради про єднання з Московією, що стало причиною української національної трагедії. «Наш Переяслав, – зауважив В. Корниляк, маючи на увазі угоду 1654 р., – ще більше, чим наші терпіння зі сторони Польщі, стримав хід нашого життя, оцей оборот українського історичного кола» (ВУКА. Тарас Шевченко. Час. 1935. 6 березня. С. 3). Тобто, за його ж думкою, стримав, а отже, «припізнив історію України», порушив ритм соціального життя, перервав процес духовної еволюції.

Як впливає з аналізу В. Корниляка, згадка у вірші Т. Шевченка про два міста – Чигирин і Переяслав – не випадкова. Перше з них пов'язане з утворенням у 1649 р. козацької держави й загалом у творчості Т. Шевченка стало символом української держав-

ності. А Переяслав 1654 р., на жаль, означив початок втрати цієї ж державності. У часи Т. Шевченка колись княжий красень Переяслав перетворився на брудне провінційне місто московської імперії. Це ж саркастично ілюструє і його картина «Церква Покрови в Переяславі» (1845), на передньому плані якої зображено не християнський храм у стилі українського бароко, а величезну калюжу, в якій купається свиня. Відштовхуючись від змісту Шевченкового вірша «Якби-то ти, Богдане п'яний...», дослідник стверджує, що Шевченко «вказує українцям ясно і виразно шлях українського життя. І коли, з одного боку, отак згарячу громить Хмельницького за Переяслав, – так не того Хмельницького тверезого, який шукає союзника, без якого годі бути [...] Україні – чайці-небозі – на шляху з Азії в Європу. Шевченко громить, в калюжі купає Богдана, але того п'яного хвилимовим щастям, оцим воєнним всезмінивним щастям, а ще більшим п'яним нетямством, плебейством української маси, яка [...] як не мала, так не має розуміння, що лиш на розум уповати треба» (ВУКА. Тарас Шевченко. Час. 1935. 6 березня. С. 4). Крім того, В. Корниляк висловлює припущення, що ще перед Переяславом в Україні утворилася група, що за своїми політичними поглядами була близькою до через двісті років створеної партії москвофілів, «якій і в голову не приходило, що через спільність релігії ворог подвійно небезпечний, а ще того гетерогенна Москва, якої, як усіх гетерогенів, уся честь і слава – щоб територія велика була і їх, гетерогенів, щоб много було» (Там само). Як бачимо, В. Корниляк розмірковує немовби з позицій нашого часу, а ще більше, коли наголошує: «Думка спастися Московією і православним царем від унії геть затратила голови тодішніх українців – церковних і світських – ген туди аж до широких мас. Всі мали на думці спастися від унії – дарма, що унія якраз помішала була усі рахунки і плани Польщі у відношенні до України, бо створила якраз оцю твердь – українську національну церкву, загарантовану Римом, від якої й за впливом якої кріпиться-сталиться українська національна свідомість» (Там само).

(Продовження на 4 с.)

ТАРАС ШЕВЧЕНКО І БУКОВИНА (V) (міжвоєнний період)

(Продовження з 3 с.)

Маємо підстави припустити, що В. Корниляк, аналізуючи вірш «Чигрине, Чигрине», спирався й на деякі інші джерела. Зокрема, при тлумаченні змісту твору він міг скористатися й картиною Т. Шевченка «Дари в Чигрині» (1844). На її передньому плані зображено трьох послів: московського, турецького й польського, які чекають на аудієнцію в Богдана Хмельницького із приготованими для нього подарунками. Назва картини асоціюється із відомим крилатим висловом: «Бійся данайців, що дари приносять», що застерігає від віри ворогам і їхньої підступності. Дехто образи послів пов'язує із казковим сюжетом про три дороги, що трапилися на шляху героя-правдошукача. Всі вони складні й небезпечні для життя, а третя, що її обирає фольклорний лицар, – найнепевніша й найризикованіша.

На другому плані картини показано козацьку раду, що попри опозицію Івана Богуну присудила єднатися з московським царем. В «Історії Русів», яку добре знав і високо цінував Т. Шевченко, підкреслено, що тільки народний улюбленець Іван Богун з обуренням виступив проти єднання України з Московією, пояснюючи свою незгоду тим, що «в народі Московському владарює найнеключиміше (найнепотрібніше. – В. А.) рабство і невільництво у найвищій мірі й що в них, окрім Божого та Царського, нічого власного нема і бути не може; і людей, на їхню думку, створено нібито для того, щоби в ньому не мати нічого, а лише рабствувати. Самі вельможі та бояри московські титулюються звичайно рабами

царськими» (Історія Русів / Український переклад І. Драча. Київ: Рад. письменник, 1991. С. 142). Тому з'єднатися з таким народом, який нездатний навіть помишляти про волю, означало для промовця те саме, що кинутися з вогню у полум'я.

Відчувається, що В. Корниляк був добре обізнаний і з іншими творами Т. Шевченка, у яких виведено образ Богдана Хмельницького. У віршах «Розрита могила», «За що ми любимо Богдана?», «Якби-то ти, Богдане п'яний...», поемах «Гайдамаки», «Великий льох», на картині «Смерть Богдана Хмельницького» та ін. гетьман постає то як «препрославлений козацький розумний батько», «великий муж», «великий, славний», а з іншого, – як той, що «занапастив вбогу сироту Україну», тому краще, щоб він узагалі «на світ не родивсь». На цій основі автор статті робить висновок про те, що загалом Т. Шевченко цінував Богдана Хмельницького як очільника боротьби за волю українського народу, але дорікав йому за ініціювання Переяславської угоди, що призвело до ліквідації Гетьманщини – української держави. Така характеристика діяльності гетьмана близька до тієї, що домінує в сучасній історичній науці.

Крім щоденника «Час», проблему української державності, що осмислювалася крізь призму ідей Шевченкової творчості, регулярно піднімала й газета «Хліборобська Правда», редактором і видавцем якої був депутат румунського парламенту Кость Кракелія. В одній із її передовиць викладалися погляди поета на побудову української самостійної держави, зокрема наголошувалося: «Злука України з Московщиною мусить розвалитися, щоб Україна дісталася на волю. У Шевченка ніхто нігде не найде ні одного слова яких-небудь федераційних чи союзних міркувань». Він «відкидав усяке спільне «отечество», «визнавав тільки повну державно-політичну самостійність України» (В Шевченкові роковини. Хліборобська Правда. 1936. 8 березня. С. 1.). Тут же пропагувалася Шевченкова ідея «нового і праведного ладу в Україні», заснованого на підвалинах волі, правди і справедливості, що мало забезпечити найкращі можливості для розвитку «духовних, фізичних, економічних, культурних і моральних сил України».

Тарас Шевченко. Смерть Богдана Хмельницького. Туш. 1837 р.

Тарас Шевченко. Церква Покрови в Переяславі. Акварель. 1845 р.

Ідейним натхненником шевченкознавчих публікацій у «Хліборобській Правді» була письменниця і журналістка Сидонія Никорович, яка протягом 1935–1937 рр. вела в ній просвітницьку рубрику «Жіночі справи» й систематично публікувала статті на теми національно-політичних поглядів Т. Шевченка. Саме великий український поет був ідеалом Сидонії Никорович. Його творчість сформувала в її свідомості програму побудови вільної Української держави із правовими нормами своєї «правди, і сили, і волі», «з новим і праведним законом» свого ж таки Вашингтона, стала основою і зразком її світогляду та політичної позиції: «Україна понад усе, і все для України! Так твердо і непохитно вірив Шевченко в державницьку правду і національну ідею України. Він до смерти дихав цією могутньою вірою і стояв на службі своїй неї України. [...] Визвольна справа України, політична свідомість українського народу – найважливіші речі для Шевченка» (*Політична віра Шевченка*. Хліборобська Правда. 1935. Ч. 25. 10 листопада. С. 3).

У Шевченкові Сидонія Никорович сприйняла, що було для неї найближчим і найдорожчим – «подиву гідний запал боронити права України, її самостійність і державність», «законність і справедливість свого поневоленого народу» (*Шевченкова лицарська*. Хліборобська Правда. 1936. Ч. 11. 22 березня. С. 3).

Т. Шевченко, як визначає Сидонія Никорович, став для всього українського народу «високим ідеалом українського держав-

ника, патріота, лицаря. Він – українець у глибині свого єства, в самих ядрі свого духа, він є повним і досконалим українським характером». А далі вона захоплено конкретизує принципи цінності поетового лицарства: «Шевченко наскрізь пройнятий національно-моральною силою, він уміє нею все опановувати, тому він ненависти не знає. В нього є вогневий гнів і справедлива кара. Над своїм гнівом він вповні володіє. Він бореться з ворогом, щоб його перемогти моральною силою. Лише тверда і справедлива рука лицаря вміє гідно володіти мечем, вміє захищати закон і правду» (*Там само*).

Без поетового слова, переконує Сидонія Никорович, «не може бути з'єднаного відродженого українського народу, не може бути новітньої самостійної України, не може бути могутньої української нації» (*На могилі батька Тараса*. Хліборобська Правда. 1936. Ч. 9. 8 березня. С. 3).

Ідеї націософської концепції Тараса Шевченка вказали Сидонії Никорович напрям можливого розв'язання українських національно-політичних проблем шляхом, як вона сподівалася, активної просвітянської роботи серед широких мас народу і піднесення на цій основі їх патріотичного духу, готовність боротися за побудову Української самостійної держави.

(Далі буде)

Тарас Шевченко. Дари в Чигрині 1649 року. Офорт. 1844 р.

Микола ВЕГЕШ

МИТРОПОЛИТ АНДРЕЙ ШЕПТИЦЬКИЙ ТА УКРАЇНСЬКІ ПИСЬМЕННИКИ

(Продовження з № 364)

Юрій Шевельов

Він справедливо вважається одним із найвидатніших українських мово- і літературознавців ХХ століття. Його праці «Нарис сучасної української літературної мови», «Галичина у формуванні української літературної мови», «До питання про генезу й природу називних речень» справедливо вважаються бестселерами. Подібної оцінки також заслуговує тритомове видання «Пороги і Запоріжжя: Література. Мистецтво. Ідеології». Науковець народився в Харкові, але залишив після себе унікальні спогади про зустріч з митрополитом Андреем Шептицьким у Львові.

В Україні у 2017 році побачив світ двотомник Юрія Шевельова «Я, мені, мене... (і довкруги)», в якому видатний вчений дав високу оцінку Великому митрополиту: «Так, велич – це слово, це поняття визначили спогад про цю пам'ятну зустріч. Ми пройшли через кілька сутінкових кімнат і опинилися перед тим, що було Шептицький, але що могло б бути пам'ятник йому. Він не міг ходити, і він прийняв нас у великому фотелі, фотель був широкий, але якось творилося враження, що Шептицький у ньому не вміщався, як, мабуть, він не вміщався в українському світі. Спогад зберіг уяву про велич і фізичну великість усього з Митрополитом зв'язаного. Велике було його тіло, – але іншою великістю, ніж тіло Багринівської: воно не розпливалося, воно було повне фізичної й духовної потуги. Велика була голова з високим чолом і живими очима. Великі були руки.

Він не виголошував для нас великих слів і промов. Він розмовляв по-товариському. Не потребував він говорити про Росію й життя її громадян, він знав ці речі з досвіду власного вигнання й полону, і кілька ніби між іншим кинених слів показали це зовсім чітко. Зате він завів з нами прецікаву розмову про взаємини між соціал-демократією західного ґатунку й російським

більшовизмом. Видно, ця тема видалася йому відповіднішою для розмови з людьми двадцятирічного життя в радянській системі, ніж могли б бути розмови на релігійні теми. І виявилось в цій темі велике знання позаклерикальних справ і позаклерикальних людей, без жадної злоби, без нападів, без глузування, *sine ira et studio*. Виглядало, що цій людині справді були відкриті людські серця й уми, що вона розуміла кожну людину, бо для неї світ був не хаосом випадкових деталей, а системою. Жадним словом не були згадані церква й релігія, але, виходячи з авдієнції, що тривала, може, годину, ми бачили Божу руку й Божий розум за всім тим, що робили сліпі люди.

Якщо входячи я поцілував руку Митрополита, бо так мене навчила Параскева Багринівська, бо це була частина ритуалу, то виходячи я вже знав, що ця рука заслуговує на те, щоб дістати поцілунок. Це вже не була частина ритуалу, це був символ **дійсності**. Мені здавалося, що понад цим чолом були непомітні для багатьох роги Мойсея, біблійного й Франкового, а ці руки, може, тримали скрижалі Завіту»¹.

Улас Самчук

Улас Самчук – один із найвидатніших українських письменників ХХ століття, автор романів і повістей, які вже давно відносять до вітчизняної класики – «Волинь», «ОСТ», «Гори говорять», «Юність Василя Шеремета», «На твердій землі», «На краю часу», «Марія», «Кулак» та багато інших. Його книги спогадів «На білому коні», «На коні вороному», «Планета Ді-Пі», «Репортажі з Карпатської України» наповнені великим і маловідомим для читачів фактичним матеріалом. Його життєвому шляху і багатогранній літературній і громадсько-політичній діяльності присвячена не одна дисертація. Один з дослідників творчості Уласа Самчука так написав про його романи «ОСТ» і

¹ Шевельов Ю. Я – мене – мені... (і довкруги): Спогади: 1. В Україні / передмова С. Вакуленко; примітки С. Вакуленко, К. Каруник, Ю. Полякова, В. Романовський; упорядкування С. Вакуленко, О. Савчук. Харків: Видавець Олександр Савчук, 2017. Серія «Слобожанський світ». Випуск 11. С. 551–553.

«Волинь»: «ОСТ» продовжує жанрову лінію «Волині», але не копіює першу трилогію Самчука. «Волинь» – моноліт, у якому події стоять упритул і міцно поєднані кристалічною решіткою сюжету. Цілу трилогію варто читати від першої до останньої сторінки, інакше багато втрачаєш у розумінні тексту. Щоправда, і написаний той текст так, що не відірвешся. «ОСТ» – трилогія еластична. Кожну її частину цілком можна читати як окремий роман. Зрештою, і писався кожен роман цілком відособлено. З паузами у кілька років, а то й десятиліть»². Під час зустрічі Уласа Самчука з митрополитом з'ясувалося, що Шептицький читав «Волинь».

У спогадах Уласа Самчука є такий епізод: «Але гіркоту цієї візити нам винагородила інша візита, на цей раз на горі св. Юра у великого митрополита Шептицького. Ми [з Оленою Телігою] збиралися вже давно зробити таку візиту, але одного недільного ранку, 20 липня, ми взяли візника і поїхали. Митрополит граф Андрей Шептицький на своєму свято-юрському троні зустрів і привітав нас справді

по-княжому. Здавалося, що його вік, його становище не давали йому багато часу віддаватися таким справам, як література, але він був гаразд поінформований про нас, пригадав, що читав мою «Волинь», пригадав Оленіного батька, питав, де він тепер, що робить, і сказав, що такі люди будуть потрібні тепер тут, питав, де ми зупинилися, що робимо і що думаємо робити далі. Як на свій високий вік, як на всі труднощі, ним пережиті, особливо за останні роки, не зважаючи на спаралізовану руку, він виглядав дуже добре, мав чистий звучний голос, добру пам'ять і ясну, просту, логічну мову.

Ми сердечно попрощалися з цією великою людиною, а вийшовши з палати, не могли наговоритися про ці відвідини. На тлі нашого хворого клімату війни, на тлі подразнених амбіцій це був шматок нормального, щирого і здорового життя, що овісвив наше почуття і підкріпив нас вірою»³.

(Далі буде)

² Синюк С. Улас Самчук: ескізи до творчого портрета. Тернопіль: Богдан, 2018. С. 228.

³ Самчук У. На білому коні. На коні вороному. Харків: Фоліо, 2023. С. 130–131.

Іван РЕБОШАПКА

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики 14. Ознаки пісенного репертуару діда Нірона

(Продовження з № 364)

У пісні діда Нірона прощання жовніра із своєю померлою коханою зображене добірною майже літературною мовою, сповненою глибоким душевним почуттям, вираженим здрібно-інтимними словами:

*Очки же мої чорненькі,
Як ви си стулили,
Як йшов (я), ви ще си дивили.*

Епізод прощання жовніра зі своєю померлою милою – головний у цій пісні, в якій, згідно з пісенною оцінкою діда Нірона, він має велику вагу, будучи у певній мірі структуротворчим. Він наявний і в інших піснях цієї структури, записаних мною в інших зонах нашої країни з українськими поселеннями. Чотири варіанти цієї баладної пісні надруковані в моєму збірнику *Відгомони віків* (Бухарест, Критеріон, 1974) під груповою назвою «Мертва мила». Ці варіанти відрізняються від варіанту діда Нірона їхніми мовами (виразно діалектними), зачинами та локалізаціями пісенної дії, пов'язаннями з місцевостями, в яких були записані пісні, та різнородними деталізаціями сюжету пісні. Наприклад, у записаному 25 червня 1969 р. в марамуреському селі Валя Вішеулуй (по-місцевому – Вішовель) від хорошої співачки Анни Луцак наявні такі своєрідності: дія пісні

локалізована в місті Сигіт: білу дівчину «зачили сльози обливати», «як (милий) зачив за Сигітські гори потавати»; пісня закінчується сприйняттям з іншої відомої пісні мотивом взаємного вірного кохання хлопця й дівчини і після їхньої смерті:

*Поза мене, молодого,
Йдеш у глинку гнити.
Й а ти, мила, ізвечера,
А я умру зранку,
Та шоби нас поховали
Лише в одну ямку.
Ей, би нас поховали
В купку головками,
Аби була розмовочка
І там межі нами.*

У записаному в селі Бістра Вішеулуй (по-місцевому – Бистрий) того ж року варіанті від 22-річної тоді Анни Марічек локалізація пісенної дії, так би мовити, суспільна – молодець «іде в катуни», подібно тому, як чернівецького жовніра беруть у військо «цареві служити». Цікава деталь маршруту пісенної дії: пісня була записана у *Вишавелі* (Вишавська долина), там і відбувається перший із головних моментів дії:

(Продовження на 8 с.)

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

(Продовження з 7 с.)

*Коли та машиночка (= поїзд),
Вишавель минала,
Тогди мамка дівчиночку
Водов обливала.*

Дівоче сумне «весілля» стається у місті Сиготі:

*Ей, Вишавель минала, (машиночка)
А в Сиготі стала,—
Тогди мамка дівочку
На лавочку склала.*

Третій варіант пісні «Ой надворі єсно,/ Відай мороз буде», був записаний 1960 року в селі Бродина Сучавського повіту від 18-річної тоді Марії Маршавки, учениці Серетського українського ліцею. Локалізація пісенної дії — суспільно-історична: герой пісні «легітник — чісарський хлопець» (цісаря Австро-Угорської імперії).

Досі представлених варіантів в окрему тематичну групу об'єднує їх спільний спосіб сповіщення жовніра чи катуня про смерть дівчини — за допомогою коней. Найточніше цей спосіб поданий у варіанті діда Нірона:

*Біжук, летют за жовняром
Два післянці кіньми.*

Найпростіше — у варіанті Марії Маршавки з Бродини:

*Ой верниси, легінику,
Вмирає дівчина,—
Треба коні скорше дати,
Що це за причина?*

та у варіанті Марії Гаврилюк із Дерманешт:

*Ой верніцци, молод жовнір,
Мила вам вмирає,—
Траба конем поспішити,
Би живу застати.*

Повніше та із схрещенням/кумуляцією мотиву благання страждаючої жінки, зверненого у пісні «Попід гору високою» до її «молодих літ» повернутися до неї «Хоть в гості», спосіб повернення рекрута до конаючої дівчини наявний у варіанті «Й а ковала зазулиця/ Выд Прута до Прута», записаному від 52-річної Марії Дронек із Нісіпіту:

*Сідлай, дедю та старенький,
Коня вороного
Й а піди-ко, вздогонє-ко
Кавалєра мого».
Та й а пішов, вздогонєв*

*На кідровім мості:
«Завернєси, легінеку, —
Маїш дома гості».*

4) У двох структурно ідентичних варіантах, але з деякими відмінними деталями і кінцевими підсумками, це пісня, записана мною 20 серпня 1972 року в Негостині від 66-річного Василя Григорчука:

*Гой на горі жито,
На долині жито,
Край дороги широкої
Козака забито.*

*.....
Зтігнено в жито,
Червоною китаєчков
Йго личко накрито*

і пісня з репертуару діда Нірона, в якій відзначається, що в тих же обставинах:

*...жовніра забито
.....
Червонов хустинков
Личко вкрито.*

В обидвох варіантах по черзі прибувають його кохані дівчата, спонукують збудити милого, бо його «кінь вороненький по діброві ходит». Милий відповідає:

*Гой най він ходи,
Нехай він блукає, —
Він до мої мильної
Дороги шукає.*

У пісні діда Нірона відповідь легіня схрещується із широко побутуючою в південнобуковинській пісенності темою материнського жалування по рідному синові, взятому у військо:

*Ходит, блудит по діброві
Твій кінь вороненький.
Най він ходит,
Най він блудит,
Прийде така годиночка,
Що він мене збудит.
Казала моя мама,
Що мене си не збуде,
Прийде така неділенька,
Що плакати буде,
Прийде така неділенька,
Прийде така днинка,
Що заплаче, загомосит:
Де рідна дитинка?*

Читачам, правдоподібно, цікаво було б дізнатися, чи пісня діда Нірона — це адаптована ним транс-

формація пісні з козацького репертуару. Але як саме це могло статися – хіба що міг був би пояснити давно померлий дід Нірон.

5) Сумну картину воєнних буднів і смерті жовніра хвилююче зображено відповідними мотивами у розлогій пісні «Цвила черемха здрібна, / Ходив жовнір до дівчини спізна», записаний від діда Нірона. Воєнні будні викладені діалогом дівчини із жовніром. Перед кожним запитанням дівчини наявний ситуаційний вступ:

*Цвила черемха здрібна,
Ходив жовнір до дівчини спізна,*

через повторення цього вступу число віршових рядків збільшується, отож збільшується і довжина Ніронової пісні. Відповіді жовніра сповнені реальними деталями, але й поетичними образами, які надають пісні помітного вражаючого ліризму. На перше запитання, «Єк ти (жовнір)..., / будеш «На війні воювати, / Хто (йому) буде кушелечку полукати?», опитуваний відповідає:

*Я піду долинов, долиною,
Там найду прачку над водою,
Що віпере мені кушулечку мою.*

На друге запитання, «Хто (йому) буде рани завивати?», жовнір відповідає поетичним образом:

*В темнім лісочку
Буде листок упадати,
Він мені буде рани завивати.*

На третє запитання, «Хто ж (йому) буде/ Рани полукати?», відповідь подана теж поетичним образом:

*В чистім полію
Дрібний дощик буде йти,
Та він мені буде рани полукати.*

На четверте запитання:

*Єк ти, жовнір, будеш у гробі лежати,
Хто ж тобі над гробом буде плакати?*

жовнір відповідає багатосмисловим образом:

*В темнім лісі чорний ворон кранче,
Та він мені над гробом заплаче.*

Цей варіант діда Нірона я, може, занадто детально представив. Але це задля того, щоб показати читачеві, наскільки вміло талановитий зберігач і виконавець у давньому минулому, заокруглено й логічно «викидав» традиційні теми.

Майже зрезюмований варіант цієї пісні я давно записав (7 січня 1964 р.) в банатському селі Кор-

нуцел від 63-річного тоді Іллі Данилюка, й надрукував у збірнику *Народні співанки* (№ 180). Варіант починається експромтом: «Питаєсі дівчина жовняра», хто йому «Кушулину буде прати?», хто буде йому «рани полукати?», хто буде йому «На гробі плакати?». Відповіді жовніра такі ж, як у пісні діда Нірона.

Варіант даної пісні був записаний Кузьмою Смалем у наш час (2004 р.) в гуцульському селі Нісіпіт Сучавського повіту, від Анастасії Александрюк, і надрукований в його збірнику, із заголовком «Ой зацвіла черемшина зрісно». Смалевий варіант подібний до варіанту діда Нірона. Але в ньому замість зачину пісні Нірона, подано такий зачин: «Та й зачела дівчина плакати», подано і дівоче попередження: «Ти, жовняре, не ходи до мене, / Бо йде слава про тебе й про мене» (попередження сформульоване трохи по-літературному), що жовняр спростовує: «А я тої слави не боюся, / Кого люблю, стану – розмов'юся». У Смалевому варіанті наявні всі чотири мотиви, існуючі у варіанті діда Нірона – прання кошулечки, виполікування ран, їх завивання, «плакання» ворона над гробом. Тільки не вказано, хто буде завивати рани жовніра. У варіанті діда Нірона цю дію зображено гарним метафоричним образом:

*В темнім лісочку
Буде листок упадати,
Він мені рани буде завивати.*

6) В одних піснях, як у Ніроновій із заголовком «В широкому полі / Стоєли жовніри» згубний наслідок кохання дівчини із жовніром виражено пристойно, ніде не зустрінутими віршами, за допомогою традиційного коду *вінка* – символу дівочої цнотливості, яку вона:

*За скленку пива
Віночок загубила,*

а тепер сумно бідкається у церкві:

*Даличенько не ходила,
Лиш по огрядочку, –
Де ж я тебе загубила,
Зелений віночку?
Дівчиночко моя,
Піди ти в кирниченьку
Та й посігни до дна,
Вітягни свій віночок,
Єк ти будеш годна.
Ой пішла вона в кирниченьку,
Посігла до дна,
Вітігла віночок, але не цілого,
Бо упали дві квіточці
З личка рум'яного.*

(Продовження на 10 с.)

Маловідомі в Румунії сторінки української фольклористики

(Продовження з 9 с.)

6.1) У репертуарі діда Нірона жовнярська тематика висвітлена по-різному:

а) Прощання жовніра з померлою милою представлено вже раніше аналізом пісні діда Нірона «Задзвонили в Чернівцях / Всі дванацять дзвонів»;

б) Сумну жовнярську долю представлено раніше аналізом пісні діда Нірона «Вже тому сім рік буде»;

в) Трагічну смерть жовніра/солдата зображено у пісні діда Нірона «На горі кінь турецький, / На тім кони син крулевський». Примітним, ніде, здається, не зустрінутим, є портрет воюючого королівського сина, який:

*В праві руці ніж тримає,
А з лівої кров си ляє.
Над тим сином мама плаче,
Над тов кровов ворон кранче.
Плачте, мамко, та й не дуже, –
Порубаний, та й не дуже –
Біле тіло, ек мак дрібно,
Головка – на шістеро,
А серце – на четверо.*

Для вшановного похоронення наймають майстра:

*Би збудував дворец
Без вікон та й без дверей,*

в який, як і у випадку похоронення опришка Олексі Довбуша:

*Би там соце не загірло,
Біле тіло не горіло,
Би там вітер не завіїв,
Біле тіло не розвіїв.
Понесімо його в чисте пле,
Посадімо край головки калину, –
Будут пташки пролітати,
Цвіт з калинки об'їдати,
Будут їму над гробом плакати.*

г) По-різному зображені у піснях діда Нірона співвідносини жовніра й дівчини.

д) В інших піснях співвідносини між жовнярем і дівчиною висвітлені крізь призму проявлення негативних аспектів побутовизму, що майже межує з натуралізмом різних ступенів, починаючи із, так би мовити, помірного проявлення й кінчаючи найгіршим проявленням. Помірне негативне проявлення побутовизму наявне, наприклад, у пісні «Червона калина білим цвітом цвила», в якій жовнір не співчуває коханій дівчині:

*Най умерає, най конає,
Я за нев не дбаю, –
Я ек віду на толоку, –
Двацять і штири маю.*

Найгірше, точніше, найгірніше проявлення побутовизму наявне, наприклад, у пісні «В Чернівцях банда грає, / Жовнір си віберає», в якій жовнір наказує дівчині ждати його «три роки». Але якщо вона не сповістить, що виходить заміж, жовнір загрожує смертельно розправитись ніде не зустрінутим способом:

*А як не даш мені знати,
Прийду, тебе порубаю,
А сам седу в машиночку,
В зелені вагони, –
Не вздогониш, моя миленька,
Хоть сідай на коні.*

Як правило, у своїй пісні дід Нірон намагається «загладити» побутову грізність, його пісня закінчується людяним розсудом, вираженим образно:

*Гой ти, дубе зелененький,
Попри тебе доріжечки
Тепер вже не буде.
А калинка білим цвила,
А чероним родит, –
Велике закохання
До біди приводит.*

У репертуарі діда Нірона інші складові, як гумористично-сатиричні пісні, представлені хіба що кількома зразками.

Показовим стосовно статусу діда Нірона як міжетнічного комунікатора є той факт, що поряд з українськими весільними піснями у зошиті наявна і румунська весільна пісня «Plângi, mireasă, și suspină / Că mergi în casă străină» («Плач, молода, і зітхай, / Бо в чужу хату йдеш»). Інший зразок румунської пісні, наявний у зошиті діда Нірона, це пісня про кохуючого молодця «Foaie verde stejeler, / Când eram mai micuțel» («Лист зелений на дубочку, / Коли був я май маленьким»).

Майже монографічне представлення репертуару діда Нірона вповні оправдане його статусом виного зберігача південнорумунської пісенності та її досконалого виконання майже літературною мовою.

Оприлюднення репертуару діда Нірона становить одну із важливих сторінок української фольклористики Румунії.

(Далі буде)

Костянтин СОЛОВ'ЄНКО

Лана Ра (Світлана Конощук), драматургиня

Сьогоднішня гостя рубрики «Сучасна українська драматургія» – Лана Ра (Світлана Конощук). Вона не лише драматургиня, а й письменниця, сценаристка, художниця. Вистави за її п'єсами знаходяться в репертуарах і дитячих театральних колективів, і академічних театрів України.

Лана Ра здобула Гран-Прі ANIMAFILM, двічі лауреатка і дипломантка Міжнародного літературного конкурсу «Гранд Коронація» та «Коронація слова», лауреатка VIII Міжнародного бієнале сучасної драматургії Free Theatre, лауреатка Міжнародного конкурсу кіносценаріїв (Канада-Німеччина-США-Україна); фіналістка фестивалю сценарної майстерності «Кіноскрипт», фестивалю драматургії «Тиждень актуальної п'єси», конкурсу відеопоезії CYCLOP, фестивалів «Амплуа», «Драма.Уа», французько-українського конкурсу «Тандем», фестивалю комедійного мистецтва «ГаШоТю», конкурсу драматургії «Липневий мед». Її твори увійшли до коротких списків Міжнародного конкурсу п'єс «Корнійчуківської премії», сценарних конкурсів Великої Британії, Бразилії, США. Авторка книжок для дітей. Казки публікувалися в періодичних виданнях України, Грузії. Авторка сценаріїв (анімація, фільми). Екранізовані стрічки мають відзнаки міжнародних фестивалів.

Ознайомитися з п'єсами Лани Ра можна на сайті УкрДрамаХаб:

<https://ukrdramahub.org.ua/lana-ra>

Пропоную читачам інтерв'ю з Ланою Ра, взяте спеціально для журналу «Наш голос».

Костянтин Солов'єнко: Про що Ви пишете? Які основні теми Ваших п'єс?

Лана Ра: В більшості, мої твори для дітей. А теми, це ті, які допомагають маленькій людині повірити в себе, повірити в дива. Наприклад, Каракуль та його мистецтво каракулів. Цей персонаж виник на підтримку дітей, чиє мистецтво закреслюють дорослі. «Ти не вмієш малювати», «от що ти намалював?» – фрази, які обрізають дитині крила. Це стосується співів, музики, танців.

«Як розвеселити Самотність» тема самотності та дружби. Чому людина буває самотня? І що таке дружба. Рецепти від самотності та невпевненості в собі. «...не потрібно вимикати своє світло, щоб знайти друзів. Треба шукати друзів, яким подобається твоє світло»

К.С.: Чи вплинуло на Вас як на драматурга 24 лютого 2022 року?

Л.Р.: Так, звісно. Мені дуже важко писати.

К.С.: Якби Вам хтось подарував театр і практично будь-які гроші на постановки. Які п'єси там гралися б?

Л.Р.: Ті, які даруватимуть людині крила, надихатимуть людину до життя.

К.С.: Уявіть, що з усіх Ваших п'єс тільки одну будуть ставити в різних країнах через 100 років. Якій зі своїх п'єс Ви б побажали такої долі?

Л.Р.: Якщо людство розвиватиметься в напрямку агресії, вбивств, виробництва сміття, я не хочу, щоб мої казки розважали таке суспільство. А поки більшість прагне саме цього.

К.С.: Що для Вас театр?

Л.Р.: Для мене, театр – це магія. Нас зі сестрою Ольгою, батьки дуже часто водили в театр. І для нас це було свято і зустріч з чарівництвом. У нас були театральні біноклі. В них ми завжди забували дивитися, бо дуже були захоплені видовищем. Тому я завжди мріяла доторкнутися до театральної магії. Малювала костюми, декорації. У нас дома відбувалися театральні вистави та концерти, до яких я писала сценарії.

Коли зрозуміла, що мій син, тоді ще маленький Євгеній Конощук, любить грати, подобається театральне акторське мистецтво, звісно мріяла бачити його на сцені. Тому і за освітою він актор театру та кіно. Мрії здійснюються. ☺

(Продовження на 12 с.)

Лана Ра (Світлана Конощук), драматургиня

(Продовження з 11 с.)

К.С.: При постановці Ваших п'єс і зйомці фільмів (анімаційних фільмів) за Вашими сценаріями кому легше за всіх, а кому важче за всіх: продюсеру, режисеру чи акторам (аніматорам)?

Л.Р.: Щодо анімаційних фільмів, у мене є досвід роботи зі студією «Новаторфільм» та чудовими режисерами Степаном Ковалем, Надією Лімовою, Оксаною Несиненко. Як на мене, сценаристу та драматургу складно тим, що треба писати не тільки сюжет, а ще уявляти: як відобразатиметься перебіг подій на сцені чи в кадрі.

Ну і коли, у режисера в голові інші асоціації та інше кіно – це дуже складно.

Взагалі то, якщо колектив працює з захопленням – то робота над твором проходить легко і залишає по собі приємні творчі спогади.

На щастя, у мене немає поганих спогадів з творчих процесів.

Зазвичай, вони завершуються ще на початку переговорів. Я просто не співпрацюю з людьми, які мислять в іншому напрямку. Не бачу сенс витрачати на це час.

К.С.: Як Вам, талановитому драматургу, живеться в матеріальному сенсі? Вибачте, якщо запитання надто інтимне. І, звичайно, можете не відповідати на нього.

Л.Р.: Складне питання. Адже за гонорари прожити неможливо. Роялті маленькі. Крім того, і досі існує питання обману. Не всі виплачують чесно. Не всі враховують всі зіграні вистави. На фоні глобальних змін, за цим взагалі спостерігати дико. Неприємно, що автору постійно треба моніторити свої твори та вишукувати порушення та ще й виправдовуватися за це.

К.С.: Ви багато пишете для дітей: п'єси, сценарії, казки. Як на мене, діапазон художніх засобів у прози набагато ширший ніж у скупій драматургії. Чи є у Вас спокуса написати роман або повість для дорослих? А може вони є, а я не знаю?

Л.Р.: Для дорослих – ні. Мені більше подобаються казкові світи.

К.С.: Ви не лише драматургиня, а й художниця. Вже кілька років спостерігаю за тим, як Ви вчите дітей малювати. Завдяки онлайн урокам в Інтернеті коло юних художників, мабуть, не обмежується навіть Україною. Цікаво, а в Румунії такі діти є? Крім навчання і конкурсів учні отримують у подарунок альбоми для малювання, фарби, пензлики, олівці тощо. Розкажіть, будь ласка, про роботу Вашого «Дитячого Фонду Лани Ра».

Л.Р.: Коли розпочався ковід і діти сиділи дома, я для них вигадала малювання добровірусів. З деякими учасниками ми писали пригоди.

А з 24 лютого 2022 я розпочала онлайн-малювання. Яке триває і досі. Спочатку воно було щоденним. Потім з червня з одним вихідним. Були і літературні уроки, і читання. Все безоплатно.

Попри обстріли, відключення електрики, я завжди з посмішкою малюю з дітьми. Так, інколи від вибухів було лячно, але діти сиділи у своїх віконечках в зоом та чекали на півтори-дві години щастя. Я не можу їх підвести. За цей час ми пережили багато горя, біди, втрат. Діти з різними долями.

Я намагаюся підтримати дітей. І тих, які залишилися в Україні, і тих, які виїхали. Вони всі отримали свої травми і потребують підтримки. На всіх уроках ми малювали і малюємо лише добрі та позитивні малюнки. До нас приєднуються і дорослі. Раніше більше. Бо вони також хотіли відволіктися, провести з дитиною час в затишку та спокою. Вважаю, що це була і є дуже велика підтримка для дітей та батьків.

Деякі учні повірили в себе і пішли далі до художніх шкіл. Так, пишаюся, що є учні, які до моїх уроків не малювали взагалі, а зараз роблять неймовірні успіхи.

За 2022 рік деякі діти намалювали близько 250 малюнків.

Малювання потребує величезної кількості художніх матеріалів, а коштують вони чимало. Є учні, які вимушені розрізати аркуш паперу навпіл, малювати на сторінках зошитів, лише одним олівцем або ручкою. Дехто припиняє відвідувати заняття, тому що батьки не мають змоги купувати матеріали.

Тому я знаю, щоб творчо розвивалися діти, їх треба підтримувати. З цього почалася і матеріальна допомога дітям – дарування художніх матеріалів.

Далі з'явилася можливість відвідувати зустрічі з дітьми. І що дуже важливо, це поїздки до дітей Харкова та області.

Для дітей рік, а тим більше три – це дуже великий термін для розвитку. Знаходиться в постійному страху та ізоляції – це погано і матиме великі не позитивні наслідки. Тому я вважаю, що їздити до дітей зі спілкуванням, з творчими зустрічами – це надважливо.

Надважливо – зберегти творчу націю. Попри всі негаразди діти повинні знати, що вони і той вогник творчості, який у них є, – важливі. Творчість – це простір, де дитина може бути собою. Творчість – це те, де створюється унікальний всесвіт дитини. На моїх уроках немає обмежень, я намагаюся розбудити, втримати і вберегти дитячу фантазію, яка

зараз під впливом страху, стресу, сліз може стати камінням. І стає камінням, якщо своєчасно не була підхоплена.

Але щоб навчати та робити зустрічі з дітьми потрібні ресурси. Як внутрішні. Так і матеріальні. Матеріальні залежить від небайдужих людей, які відгукуються на наші заклики про підтримку. Тому буду дуже вдячна, якщо знайдуться чарівники, які допомагатимуть нам. Кожна гривня важлива. І вже не за горами новорічні свята, й у нас великі плани на подарунки.

К.С.: Знаю, що Ви вчите дітей не лише малювати, а й писати історії? Вчити дітей писати важко?

Л.Р.: У нас зі сестрою дуже гарний вчитель, наш тато. Він завжди говорив: «Головне, не заважати». Не заважати творити, фантазувати, мріяти. Я завжди

дітям говорю, що на моїх уроках можливо все. Все, що вони вигадують, це має право на життя.

Так, вивчаються структурні моменти, пропрацюються деталі, герої, але основне – це уява та фантазія.

Заради цього я навіть створила «Марафон чарівників», де дитина місяць пише магичну книгу. А головний чарівник та чарівниця, це сам автор та авторка. Відчути себе творцем, чарівником, який може все – це головна задача таких творчих марафонів.

Нижче наведено уривок з п'єси «Війна, я закреслю тебе!» (2023). Повний текст п'єси можна знайти на сторінці Лани Ра, посилка на яку була вказана раніше.

МАРІЯ: Ми хочемо, щоб ти пішла до себе назад.

ВІЙНА: Не можу

МАРІЯ: Чому?

ВІЙНА: Бо зараз я тут, у себе.

МАРІЯ: Ти все наплутала. Це наш дім.

ВІЙНА: Ні. Тут стріляють, а значить я тепер живу тут.

МАРІЯ: (розповідає) І вона бахнула.

ВІЙНА: Бах.

МАРІЯ: (розповідає) Не сильно. Але неприємно.

Я трохи підскочила.

ВІЙНА: Тобі страшно?

МАРІЯ: Так.

ВІЙНА: А я не знаю, як це – страшно.

МАРІЯ: Це коли всередині пуста і по шкірі повзають холодні слимаки.

ВІЙНА: У мене всередині пуста. І слимаки – це ніщо.

МАРІЯ: (розповідає) Війна розкрила велетенську пащу. Звідти потягнуло холодом, сумом, зневірою і горем. А на дні було ціле море, і воно хлюпало.

ВІЙНА: Це сльози. Сльози всіх, хто через мене плаче.

МАРІЯ: А мої сльози? Вони також є?

ВІЙНА: Хм... (замислюється) Ти ж плакала, чи не так?

МАРІЯ: (розповідає) Я пригадала, як заливалася сльозами, коли тато останній раз обіймав мене. Коли він пішов воювати. Мені перехопило дух, немов хтось здушив горло, і я відчула, що от-от знову заплачу. Переді мною Війна, в ній є сльози мами, мої сльози за татом. Я ледь-ледь стримувалася, щоб знову не заридати.

ВІЙНА: Можеш не плакати. У мене й так сліз достатньо. І ще будуть. Багато буде. Там, де я, там вбивають, там плачуть.

МАРІЯ: Ти від вологи не поржавієш? (розповідає) Мені хотілося зробити Війні боляче.

ВІЙНА: Сльози мене живлять.

МАРІЯ: Ти когось, взагалі, любиш?

ВІЙНА: Любити? Не знаю, що це. Та знаю, що ті, хто стріляють, обожнюють мене.

МАРІЯ: А ти їх?

ВІЙНА: Я нікого не люблю.

МАРІЯ: Може, ти ненавидиш?

ВІЙНА: Я нічого не відчуваю – ні ненависті, ні любові, ні болю. Ховайся в підвал. Мені час добряче побрахати.

МАРІЯ: (розповідає) Я послухалася. Люди ховалися під землю, розбігалися в закутки будинків, замирали попід стінами. Усі живі люди стали схожими на тарганів... А я не люблю тарганів. Я хотіла бути художницею, і трошки принцесою, та аж ніяк не тарганом. І не слимаком.

ВІЙНА: Ба-ба-бабах!

МАРІЯ: Гриміла на поверхні Війна. Всередині щось стискалося. Хотілося забитися у найдальший куточок.

(Продовження на 14 с.)

ВІЙНА, Я ЗАКРЕСЛЮ ТЕБЕ!

(Продовження з 13 с.)

ВІЙНА: Бах-ба-бах!

МАРІЯ: Гуркотала Війна. Стіни підвалу здригалися та стогнали, струшуючи на голову брудну штукатурку та липке павутиння.

ВІЙНА: Ба-ра-ба-бах-бах!

МАРІЯ: Розкочувалася Війна. У мене навіть не було сил плакати. Хотілося одного – зменшитися якомога сильніше і заховатися в закуток якомога далі. Невже? Невже я тепер мрію стати тарганом? Коли Війна бахкала не так сильно, я малювала. Запалювала каганець і малювала мрії. Тепле світло від каганця скидалося на сонце, навколо якого я мандрувала. Я малювала, як летітиму з мамою і татом до світла на барвистій повітряній кулі. Малювала якомога яскравіше, щоб кольори сяяли крізь сутінки підвалу. Малювала чарівних птахів, які рятували нас, які несли нас на крилах далеко-далеко – туди, де мир, туди, де світло. Я малювала і розвішувала малюнки навколо нас із мамою. Простір світлішав. Хотілося усміхатися. Ми з мамою не таргани і не слимаки, ми виберемося звідси. Нас врятує тато. Нас врятує світ. Обов'язково врятують.

ВІЙНА: Бах-ба-бах-бах!

МАРІЯ: Прогриміло дуже голосно. І земля здригнулася. Було чути важкі кроки Війни. Вона ходила прямісінько над нами.

ВІЙНА: Ба-ра-ба-бах-бах!

МАРІЯ: Задвигтіли підвальні стіни і від страху струсили малюнки. Малюнки не тримаються на стінах, які струшуються від вибухів. Знову стало темно. Коли стихло, я вийшла на поверхню, щоб помалювати на вулиці. Я хотіла намалювати чарівного птаха, який оживе. Щоразу після бомбардування моє місто змінювалося. Додавалися руйнування. Ось і знову деякі будинки осипалися, немов піщані замки на узбережжі моря. Повітря було задимленим. Стояв запах згарища. А серед уламків мого міста ходила вона... Війна. *(звертається до Війни)* Ти все зруйнувала! *(у розпачі)*

ВІЙНА: Коли хтось хоче стріляти і вбивати, я руйную.

МАРІЯ: А ти можеш цього не робити?

ВІЙНА: Поки люди хочуть стріляти, я руйнуватиму.

МАРІЯ: Можливо, зрештою, ти зруйнуєш себе?

ВІЙНА: Цього не допустять. Тим, хто жадає чужої землі, майна, життя і навіть смерті, я дуже потрібна.

МАРІЯ: Може, ти вмієш ще щось, крім того, що нищити все?

ВІЙНА: Навряд чи.

МАРІЯ: *(розповідає)* Я сіла на краєчок розтрощеної стіни і почала малювати птаха. Яскравого та барвистого.

ВІЙНА: Що ти робиш?

МАРІЯ: Малюю. *(розповідає)* Війна стежила за моїми рухами. Уважно стежила.

(звертається до Війни) Спробуєш? А раптом ти вмієш малювати? *(розповідає)* Війна сіла поряд зі мною. Взяла олівець, натиснула та розтрощила його. *(звертається до Війни)* Ти зламала олівець... *(розповідає)* засмутилася я.

ВІЙНА: А як треба?

МАРІЯ: Треба малювати. *(розповідає)* Я прокреслила лінії іншим олівцем.

Війна взяла той олівець і спробувала провести на аркуші лінії. Але в її руках олівець огорнувся полум'ям. Вогонь швидко перекинувся на альбом. Мій птах миттю охопився вогнем.

ВІЙНА: Так? Красиво?

МАРІЯ: Жахливо! *(розповідає)* казала я крізь сльози. Це був мій останній альбом.

(звертається до Війни) Малювати – це створювати, а не нищити. Ти знищила все. Невже ти не можеш хоч щось створити?

ВІЙНА: Я створюю: руїни, хаос, полум'я, вибух, смерть. Хочеш покажу?

МАРІЯ: Ні, дякую. Я вже бачу. *(голос тремить)*

ВІЙНА: Ти засмутилася?

МАРІЯ: *(розповідає)* Коли альбом догорів, я не стримала сліз. Вони текли по щоках, а далі капали в те море, що плескалося у Війні. Я чула їхнє гучне хлюпотіння.

ВІЙНА: Тепер у мені більше твоїх сліз. *(беземоційно)*

МАРІЯ: Ти рада?! *(плаче)* Задоволена?!

ВІЙНА: Не знаю. Мені все одно.

МАРІЯ: Якщо тобі все одно – іди звідси. Іди кудись далеко! Іди до тих, хто тебе любить, хто хоче, щоб ти була такою! Не приходь до мене. Я не хочу тебе бачити!

(розповідає) Ми розійшлися. Вона пішла блукати руїнами, я попленталася в підвал.

Я сподівалася, що вона піде і я її більше не почую. Але Війна далеко не пішла.

ВІЙНА: Бах-ба-бах-бах!

МАРІЯ: *(розповідає)* громоголосила Війна декілька ночей поспіль. Вона була прямісінько над нами. «Може, якщо вона сидить над нашим підвалом, у нас ніхто не поцілить? – думала я. – Адже ніхто не хоче знищити Війну. Поки вона сидить тут, ми залишимося живими». Чулося шипіння бомб, несамолюбиве ревіння літаків. Звук винищувача примушував

труситися кожну мою клітинку, від нього тремтіло волосся, здригалися стіни та розбухувався пил. Деякі слимаки і таргани не витримували і падали під ноги мертвими. Не витримували й люди. Помер наш сусід – у нього зупинилося серце.

Мені було дуже страшно. Я пригадувала, що коли снівся поганий сон, я бігла до батьків. Тато мене міцно обіймав, і страх щезав. А потім тато пішов на фронт, і я стала боятися за нього. Я хотіла, щоб він був живий і повернувся. Я молилася про це день і ніч. Просила Бога про це сильно-сильно. Від страху я притискала до мами. Моя матуся. В її очах стало стільки болю. Моя красива матуся старішала. Вона так мало посміхалася. Вона щочас плакала. Я це чула. Вона гадала, я сплю, а я думала про татка, чула, як плаче мама, і чула, як бахає... Війна. І чула той звук, коли сльози капують всередині Війни. Я все частіше пригадувала минуле. Коли було вдосталь їжі, питної води. Були смаколики. Чистий одяг. Ковдра в мої улюблені динозавренятка. М'яка подушка. Хотілося вдягнути піжаму. Все це було як з іншого життя, і було не зі мною. Я думала, що зараз, у цю саму мить, коли я лежу на ковдрі на холодній підлозі підвалу, коли на мене струшується штукатурка та бридке павутиння, коли нас лякає гуркіт винищувача, коли бомби руйнують місто, коли мені дуже хочеться поїсти, а їжу дадуть тільки зранку, саме в цю мить десь в інших країнах граються на майданчиках уміті дітки. Вони їдять духмяний яблучний пиріг, і їм не страшно. Їм не бахає Війна. Вони від неї далеко. Вони вдягнуть на ніч чистесеньку піжаму, ляжуть у тепле ліжко і обіймуть маму й тата. Я немов провалилася в паралельний світ. Невже нас ніхто не може захистити? Невже ніхто не може врятувати? Нам треба кликати на допомогу. Весь світ повинен знати про те, що ми з мамою не можемо жити в підвалі. Ми не слимаки. Треба зупинити Війну. Треба кудись заховати тих, хто хоче вбивати. Тато розповідав, що в небі постійно літають супутники, і начебто вони можуть прочитати навіть те, що написано в газеті. Тож вони бачать нас. Вони бачать, що ми розбігаємося у підвали. Вони бачать, як на вулицях лежать мертві люди. Вони бачать, як бахає Війна. Може, весь світ думає, що це гра? Що ми так граємося? Але це не може бути грою, коли так жахливо, коли смертельно жахливо.

Щойно Війна припинила бахкати, я вийшла нагору. Я знову не впізнала своє місто. Воно ще більше зруйнувалось і вигоріло. На одній з уцілілих стін я написала великими буквами:

– Врятуйте нас!

Війна подивилася на мене. *(звертається до Війни)* Хочу покликати про допомогу, – *(розповідає)* уточнила я.

Війна пхикнула

ВІЙНА: Коли люди не чують бахкання – вони переймаються лише своїми справами. У них відпочинок, бізнес, смажаться ковбаски. До речі, ти голодна?

МАРІЯ: Дуже. *(розповідає)* Війна дістала кілька скибочок зачерствілого хліба і підсмажила їх на руїнах обгорілого дитячого майданчика. Війна не бакала, а я їла найсмачніший хліб. *(звертається до Війни)* Я напишу їм листа.

ВІЙНА: Спробуй. Вони прочитають, поохкають, віднесуть до музею і просто зітхатимуть.

МАРІЯ: Чому ти так думаєш?

ВІЙНА: Люди завжди всі речі, пов'язані з війною, несуть до музею. Їм це важливо. Більше воєн – більше цікавинок для музею, більше страшилок. Більше матеріалу для того, щоб поговорити. Люди люблять говорити і вбивати.

МАРІЯ: Неправда, я люблю малювати, Іванко – чудово співає, Даринка – грає на скрипці...

ВІЙНА: Ви – діти, вас ніхто не слухає. Тому напевно чи вам допоможуть.

МАРІЯ: Але якщо ми всі, діти, загинемо – планети не буде.

ВІЙНА: Якби вони про це думали – мене б тут не було.

МАРІЯ: Війна та я сиділи на горі із залишків чийогось дому і дивилися, як палає місто. *(звертається до Війни)* Я почекаю, поки в тебе закінчатся бомби.

ВІЙНА: Вони ніколи не закінчатся. Закінчиться життя – твоє, твоїх друзів, твоїх дітей, онуків, правнуків. А бомби не закінчатся. Це те, що люди виготовляють вічно.

МАРІЯ: Навіщо?!

ВІЙНА: Щоб забирати життя. Їм здається, що так вони стають могутніми, що так вони стають богами.

МАРІЯ: Але вони помиляються. Бог створив Землю, природу, тварин, нас. Він не створює бомби. Розкажи їм про це.

ВІЙНА: Вони нікого не чують. А моє бахкання їх заспокоює.

МАРІЯ: Тоді що робити? *(розповідає)* Війна тільки розвела руками. У мене сильно-сильно стисло серце. Я відчула себе дуже безпомічною. Невже зупинити Війну ніхто не може? Невже це триватиме вічність, і всі вбиватимуть одне одного, доки існує людство? Невже я та мої друзі – не останні діти, які ховаються у підвалах? Це неправильно. Так не повинно бути. Життя для того, щоб жити. Співати, малювати, будувати... Я не хочу більше чути вибухи і здригатися від страху. Я повинна щось зробити. *(звертається до Війни)* А якщо я закреслю тебе?

ВІЙНА: Закреслиш? Мене?

.....

«ПІД КРИЛОМ ЗІРНИЦІ»: із 21-ї книжки Василя Тітова

Поет, прозаїк і публіцист, член Національної спілки письменників України Василь Тітов (нар. 5 жовтня 1948 р.) живе і працює в Хотині, місті тисячолітньої історії й національної гордості. Його щедрий письменницький доробок відзначено багатьма нагородами, зокрема Міжнародною літературною премією імені Віталія Колодія, Всеукраїнськими літературно-мистецькими преміями імені Леся Мартовича та Василя Юхимовича, Літературною премією імені Дмитра Загула.

Бог і Україна, людина і вічність – наскрізні теми лірико-філософських одкровень Василя Тітова. Вони позначені меланхолійними і рефлексивними настроями, виражаючи смуток перед швидкоплинністю часу і тривогу щодо майбутнього. Водночас поет під крилом Віфлеємської зірниці заохочує до глибоких роздумів про сенс життя, про відповідальність людини перед своїм Творцем, тактовно нагадує про важливість духовних орієнтирів, закликає до вірності загальноприйнятим морально-етичним цінностям, особливо у дні жорстокої війни.

Поезія Василя Тітова – яскравий приклад глибоко національної поезії, що несе в собі оптимістичний заряд, підкреслює важливість збереження національної ідентичності, любові до рідної землі, історичної пам'яті й духовності.

Упевнений, що вибрані вірші із книжки Василя Тітова «Під крилом зірниці» припадуть до душі читачам «Нашого голосу» і допоможуть їм вивірити власну позицію щодо порушених у них проблем.

Володимир АНТОФІЙЧУК

Василь ТІТОВ

* * *

Скільки од вже складено про тебе,
краю предків з лона русичів?!
Земля свята, як русло в небо,
то де знайти ще гроно слів,

щоби не в мовних заметілях,
через карму витканих століть,
народ, що був не раз розстріляним,
ось нині за Європу вже стоїть!

Хоч з глибин історії й донині
у долі уквів світло та нужда,
а в серці вірність батьківщини...
І вкотре випробовує орда...

Піти у світ допоки носять ноги,
і вік чужинцем жити без проблем,
вже є можливості та змоги...
А в нас земля не гірша, ніж Едем.

Земля своя! Дарована Всевишнім.
І мова – скарб, як квіти у полях.
Ми тут не зайві і не лишні...
У птиць небесних віщий шлях...

* * *

Тріумф буття – прощання з сущим!
Приплив до обрію ось вік...
Як схлип, прийдеш та минуще...
І в потрясінні вперше чоловік,

бажав відвідати минуле...
а там гора печалей та невдач!
Не всіх простили і забули...
А за колишне ти відповідаєш.

Який пророк відкриє зрання,
що день готує нам біду?
Міраж в душі крізь сподівання,
можливо, все-таки дійду...

І мить любові гірко відкриває:
закрито всім путі Господні...

А срібний овид вкотре повторяє:
– Про вічність думайте сьогодні!

* * *

Гримлять бої... Прокляття... Вбиті...
І почесь з сальвами не всім,
коли з висот шахеди миттю
розтrophать все, мов судний грім.

Руїни в Бахмуті й Одесі...
Болить за всіх – своя земля.
Цей геноцид, немов пересів,
у диких звірствах москаля.

Душа зрікається вже миру,
бо лад, як дим у висоті...
Мир – це мишоловка з сиром,
де знов прийдешність на... хресті.

Пора настала: смерть чи воля?
З віків у рабському ярмі...
А Перемога в Бога... Поряд.
Благослови, щоб ми самі

розвіяли легенду смерті...
На перекатах долі – таїна...
Війна кінчається для мертвих.
Живим – загиблих імена.

* * *

Суєтне серце завмирає
при відправі серед сліз,
як гриб у яму опускають...
Чекає кожного свій віз.

Куди простелиться твій шлях,
якщо не жилося набожно?
Ну, ось вертає тіло в прах...
Душі незатишно, тривожно...

Що там, в міжзоряних світах?
Чи там Господь її зустріне?
Гамує віра біль та страх,
веде у сонячну країну.

І шанс здоровує для всіх
Бог духів та всієї плоті,
коли осилимо свій гріх,
не відкладаючи на потім.

* * *

Втішаюсь, Господи, втішаюсь,
що в озарінні весь живу.
І хоч свідомо ще не каюсь,
буття напнувши тятину,

пишаюсь, Господи, пишаюсь,
як мудрість слова на устах.
Але чомусь не сповідаюсь,
хоча присутній в серці страх...

Як раб побожний намагаюсь,
молитись скрізь в сутужний час.
Тебе ж от визнати вагаюсь,
хоч промінь віри ще не згас...

Собі не раз я присягаюсь,
що в церкві стану на коліна,
бо в дні війни теж побиваюсь,
чому страждає Україна?

Щодня наївно сподіваюсь
піти з покутою у храм,
і вже в неділю не злякаюсь,
і душу Господу віддам...

Немало літ уже зрікаюсь.
Нехай святиться мій пролог...
А чи ж неділі дочекаюсь,
звичайно, знає лише Бог...

* * *

Під крилом зірниць
наближається втіха
з глибин обітниць –
перевтілення віха...
Незгасна комета
знов проторує слід...
Як відлуння із Лети,
унікальний прихід

славної нічки,
що наче вуглина,
від зіроньки-свічки
при народженні Сина
з пророчого дива
у драмі не згасла
дитятко сповила,
уклавши у ясла...

А в чорному полі
луг снили отари...
Люди поодаль
чутливо дрімали,
коли небо привітом
враз ніч осіяла.
З'ява іншого світу
до смерті злякала...

Янгол Господній
із вишньої стелі
освятив із безодні
світлом Слова пустелю.
Згори благовіститель
зронив пастухам:
– Народився Спаситель
для рятунку і вам.

* * *

І не буде спокою у світі,
допоки є під сонцем гріх.
Демон хитро плете сіті,
аби коїти й далі сміх,

коли вполює жертву страти,
й павучо смочке з неї кров,
а бездушне гірке «свято»
оскверняє й дух церков,

де прогрішень є ще сила,
і нечисте претяє у зеніт...
То як ослаблі духу крила,
у небеса піднімуть світ?!

Взірця шукаємо в людині,
хоча земля святих нема.
А спокуси в цій годині
диктують серцю крадькома,

бездумно далі йти по колу.
А варто оступитися лиш раз,
аби хурделячи наруга,
добивала душу, наче сказ.

Не знайти зразка особи,
де святості є вагота,
для наслідувань й шаноби,
окрім розп'ятого Христа!

Аделя ГРИГОРУК

Фольклор гуцульської Верховинщини як проєкція художньо-міфологічного світогляду її мешканців

В архетипно-міфологічній парадигмі як давнього, так і наближеного до сучасності оригінального фольклору Верховинщини репрезентуються достатньо часто топоси міжсвіття – реальне і містичне, профанне і сакральне, земне і трансцендентне. Такий феномен пояснюється перцепцією психічного буття людини – підсвідомих станів душі на межі світу реального й позасмислового.

Архетип міжсвіття (термін Р. Крохмального – (1, с. 240) спостерігаємо у всьому гуцульському фольклорному масиві – поетичному (віршованому), прозовому, драматичному, де відбувається протиставлення реального і фантастичного, божественного і буденного, туземного і потойбічного світів, між якими встановлюється зона екзистенційного контактування персонажів.

Автори фольклорних творів, мешканці гірського Верховинського краю, виявляли в них власний світогляд, своє розуміння явищ природи і суспільного буття, а все, що виходило за межі їхніх знань, наділяли надприродною силою, вважали справою божественних, добрих або злих, темних сил. Наприклад, ясний схід сонця – то Господнє благословення, самотній корч на роздоріжжі – заклата людина, вихор – то чорт показується подорожньому; закличний голос між дерев – це лісна, яка заманює чоловіків у дрімучі нетрі.

Попри нашарування індивідуальних візій у фольклорних текстах, спостерігаємо в них виразні елементи архаїчного світогляду народу, того, що, криється в історичній реальності минулого.

Ця реальність минулого виразно проглядається насамперед у піснетворах різдвяно-новорічного циклу, зокрема у **колядках та щедрівках**.

Одна із таких колядок, записаних Гнатом Хоткевичем під час його перебування на Гуцульщині, в селі Красноліллі, є прекрасним взірцем поєднання земних реалій селянського життя з інтенціями до Божественного, містичного втручання Господа у звичний триб щоденних клопотів і праці людини. У ній співається про землероба, який запряженими в плуг волами оре землю, щоб посіяти на ній пшеницю. Газда сподівається на багатий урожай, бо його благословляє сама Пречиста Діва, яка принесла обід. Вона й просить свого Сина про поміч орачеві – стати разом з ним до плуга (звідси побажання: Боже «помагай», яке є актуальним у будь-якій роботі). Наступні рядки – апеляція Богородиці до Сина – набувають сакральної тональності, при цьому накладаючись на докладний перелік звичних хліборобських справ. Сакральне і профанне в тексті колядки творять своєрідну морально-аксіологічну структуру, в основі якої – віра людини в Боже

благословення усіх наших справ, кожного людського кроку, що формулювалося у прислів'ї «Без Бога ні до порога». Справді, благословення Божої Матері, яка опікується хліборобом, поміч Господа в перспективі дадуть селянинові небачений урожай.

Ось як це звучить у коляді:

Орімо, Синку, йа здрібна нивку,
Посіймо на ній еру пшеницу,
Йа вроди, Боже, стебло-серебло;
Стебло-серебро, золотий колос.
Вой наймім женців сімсот молодців,
А везільничок сімсот дівочок:
Йа дожніме ї у срібні сніпки,
Йа складім же ї у густі кіпки.
А копок складем, як звїзд на небі.
Ой, наймім возів сімсот обозів,
Ой, звезім же ї у крутий беріг
Йа складім же ї сподом широко
Сподом широко, дуже високо (2, с. 9)

Гнат Хоткевич вважає, що в цій дуже давній народній колядці збережена пам'ять про той час, коли предки теперішніх верховинців-гуцулів жили на рівнинних просторах, обробляли землю, сіяли жито, пшеницю, любили свою працю й із таким благоговійним трепетом оспівали в архаїчній колядці з інтегруванням в її текст Божественних осіб. І цій колядці невідомо скільки сторіч.

Ареал поширення колядок подібного змісту достатньо широкий. Вони характерні як для Західної, так і Східної України, що презентує нас, українців, єдиною нацією, не зважаючи на етнографічні відмінності. Серед записів Володимира Гнатюка та Михайла Грушевського, які вивчали й записували усну народну творчість, зокрема, на Верховинщині, також знаходимо подібні за сюжетом (3, с. 172; 4, с. 206).

У записаній нами колядці від Марії Іванюк, 1925 р.н., із села Спаса Коломийського району Івано-Франківської області, маємо майже тотожний зміст, лише замість Господа лан пораяють святі Миколай та Юрій, сіють яру пшеницю, а Пречиста Діва, як і в записі Гната Хоткевича, носить їм їсти.

Як бачимо, апокрифічні образи і сюжети є доволі поширені в гуцульській народній різдвяно-новорічній поезії. Марковані сенсом Божественного, вони стали невід'ємною частиною Різдваної містерії, в якій кожна людина прагнула збагнути «небуденний вимір будня» (5, с. 259).

Тісний синтез Надземного і звичайного являє себе і в обрядовій традиції «обколядовування» всіх гуцульських осідків і всіх членів сім'ї господарів, які приймають колядників.

Яскраво й деталізовано описано коляду і гуцульський «плес» Петром Шекериком-Доником в романі «Дідо Іванчик». Ці магічні обрядодії, скеровані від землі до неба, мали на меті цілком звичайні, профанні потреби гуцулів: забезпечити успіх у господарюванні, приплід худоби, добрий урожай і багатий політок у бджільництві та, звичайно, здоров'я і щастя всіх членів сім'ї.

Свій ритуальний танець колядники починали, ввійшовши на подвір'я перед хатою.

«Єк би дараба на габах бистрої ріки, похитувалися коледники, три рази підходічі під викна хати й три рази назад відступаючи плесом, поцоркочуючі дзвонічками на бартках, граючи в скрипку та трембітаючи в трембіту», – пише Петро Шекерик-Доник про різдвяні «плеси» колядників (152, с. 82). Так вшановували господарів та їх осідок, бажаючи достатків і гаразд.

Далі дійство продовжується в хаті. Колядують господареві, господині та всім домашнім окремі колядки. До кожного побажання «берези» колядники додавали: «Даруй, Господи».

Після кожної колядки танцюристи «гуляли коло», таким чином посилюючи ритуальним танцем свої побажання.

Далі танцювали в хаті «на колопні», потім з метою охорони всієї садиби й господарства поступово переносилися в кошару, на грядки, на пасіку. «А витак пішли кругляка у пасіці дідови на бжьоли, аби си роїли. Зметали коледники свої шепки й бартки на стропу у ногах дідови й бабі, що стоєли у пасіці серед колеса мижи коледниками... Та за скрипков і голосом трембіти крутилися за сонцем кругляка, звисока пританцювуючі ногами, голосно приспівуючі:

*Ми тут пили, ми тут їли,
Щоби си вам бжьоли роїли,
Ми тут пили, тут гуляли,
Шобибжьоли низько сідали.*

По тім слові кругляка всі єк один коледник нараз си схиляли до земні, узели свої шепки на голов и бартки у руки. А дідо з бабов їх шіро чествували...

З пасіки вернулися коледники назад на опередь хате й там, обертаючи за сонцем три рази, плесом декували дідови за гостину...» (6, с. 82, с. 92).

Аналізуючи текст коляд і приспівок до плесу, не можна не помітити вербального маркера – розмежування мови про Небесне і про земне, що складає опозицію «поетичне-прозаїчне». Так, наприклад, дуже поетично звучить: «Пастир убогий несе, що може, / Щоб обдарити Дитятко Боже» або «Марія Мати Сина лелє / Йосиф старенький пелени гріє», – а в приспівках маємо зовсім іншу лексику:

*З одного рова спасла корова,
З другого кінця испасла вивця,
А посередині вирили свині.
Дівчино моя, ходи ид міні, –*

і це вже звичайна щоденна проза життя.

Або інші слова до плесу, також векторовані в прозаїчність людських потреб:

*Ой кучьмо, кучьмо, тут ми си мучьмо
За тоті гроші, шо вни хороші.
За гроші білі ждїм до неділі,
Гроші черлені давай до жмені.*

Впадає в око різне стилістичне оформлення власне коляд і приспівок до танцю. У перших маємо ліричне звучання, художність, використання різноманітних тропів, молитовну інтенціональність, у других – побутову наративність, буденну конкретику, прозаїчну тональність.

Віртуозна пластика релігійно-поетичного і прозово-профанного, яка увібрала в себе реальність і містику, об'єктивне й суб'єктивне, витворила дивовижний народний феномен верховинського різдвяного обрядового дійства, в якому органічно поєдналося житейське і небесне, людське й Боже-ственне.

Саме у Верховині збережено неповторний колорит, багату культуру та автентичність різдвяних колядок, які є предвічним скарбом нашого народу.

Міністерство культури, молоді і спорту включило коляду та плеси Верховинського району (Традиція колядування на Верховинщині) до Національного переліку нематеріальної культурної спадщини України (7. Наказ Мінікультури № 978 від 28.12.2019 р.).

Цим самим давня гуцульська традиція славити колядою Господне Різдво дістала визнання в усьому світі.

Говорячи про топоси двосвіття, опираємося на аналіз колядок Іваном Франком, який у статті «Наші коляди» зробив глибокий висновок про те, що в релігійних колядах поєдналися євангельські та народні елементи й стали однією органічною цілістю. Таких творів, зазначає Франко, «не постигалась би жодна література на світі», вони сміливо можуть видержати порівняння з найкращим, що тільки є «на полі християнських гімнів, вони справедливо і по заслугі здобули собі серед народу таку широку популярність і не страять її доти, доки серед того народу тривати буде тепле чуття релігійне і прив'язання до своїх гарних поетичних звичаїв і обрядів» (8, с. 22).

(Далі буде)

ЛІТЕРАТУРА

1. Крохмальний Р. *Метаморфоза і текст: семантична, структуротворча та світоглядна роль переміни художнього образу.* – Львів: ВЦЛНУ ім. І.Франка, 2005.
2. Хоткевич Гнат. *Гуцули й Гуцульщина.* [репр.вид.]. – Косів: Писаний Камінь, 2008. – 36с.
3. Гнатюк В. *Колядки і щедрівки.* – Львів, 1914.
4. Грушевський М. *Історія української літератури.* Том1. – Київ-Львів, 1923.
5. Вовк Віра. *Коляда на Щедрий вечір* / Віра Вовк. Маскарада. – К.: Факт, 2008. – С.204-284.
6. Шекерик-Доників Петро. *Дідо Іванчик: Роман* / Вст. ст. Д. Ватаманюка, В. Зеленчука; післямова П. Арсенича. – Верховина: Редакція журнал (видавництва) «Гуцульщина», 2007. – 496с.
7. Наказ Міністерства культури, молоді і спорту України «Традиції колядування на Верховинщині» за № 978 від 28.12.2019.
8. Франко Іван. *Наші коляди* / Збір. тв. у 50 т. Т. 28. – К.: Наукова думка, 1980.

Микола ВЕГЕШ, Ірина Люба ГОРВАТ

ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

До 150-річчя від дня народження Августина Волошина

(Продовження з № 364)

«СВОБОДА» АВГУСТИНА ВОЛОШИНА

Аналіз матеріалів, опублікованих на шпальтах «Свободи» (газета виходила як тижневик до липня 1938 р.), цілком підтверджує висновок закарпатського літературознавця Ю. Балеги (Див. «Наш голос», № 364. С. 25). У 1923 р. Августин Волошин писав, що «Свобода» «є тепер незалежною політичною газетою, котра підпирає християнський і народний напрям політики»¹. Разом з тим, на шпальтах газети постійно з'являлися матеріали про діяльність осередків «Просвіти», про різні культурні й політичні акції представників народовецького напрямку. Майже в кожному числі газети зустрічаються розлогі статті з «мовної проблеми», навколо якої постійно відбувалися запеклі дискусії серед культурних і політичних діячів Закарпаття, а також з актуальних загальнополітичних питань, наприклад щодо демократії, соціалізму тощо.

Неприязне ставлення А. Волошина до соціалістичних ідей, що були привнесені у Закарпаття після Першої світової війни колишніми військовополоненими австро-угорської армії і дістали досить широке розповсюдження після заснування Комуністичної партії Чехословаччини (КПЧ) у 1921 р. і створення її крайової організації, прослідковується в багатьох його книгах і навіть підручниках. У цьому відношенні «Свобода» не була винятком, зображуючи радянську Росію, а потім СРСР як «імперію зла і безбожництва». У статті «Демократична шкільна система (До питання новелізації шкільних законів)», опублікованій у 1928 р., А. Волошин одночасно відзначав: «В новіших часах особливо дві крайності перешкоджають свободному розвитку системи шкільної і то: 1. комунізм, 2. фашизм. Що диктатура комунізму є шкідлива для культури, то не треба доказувати, бо то доста ясно і смутно представляє страшний упадок моральності і господарського благобуту в так зв. совітських державах. Менше шкоди приносить, єднако також задержує розвиток шкільництва диктатура фашизму, котрий всі другі чинники культури піддає одному, і то національному»².

Більш детально про суспільно-політичний устрій в СРСР Августин Волошин писав у праці «Про шкільне право будучої Української держави», опублікованій у Празі в 1942 р. Наведемо окремі місця з цієї статті: «А супроти того, як виглядають обставини в державах Советського Союзу? Школа сталася там не засобом культури, але засобом одної партії, партії комуністів, яка веде завзяту боротьбу проти головних ділянок культури, особливо проти чинників моральної культури, як проти родини, проти церкви і т. д. Змагання шкіл до технічної освіченості будучих робітників понизило рівень наукового поступу так у нижчих, як у середніх школах, а особливо підупав рівень високих шкіл, які також мають служити партійним цілям комуністів і не мають жодної свободи, бо ще й свобода наукового дослідження є обмежена...

Родинне життя цілком знищили закони Советів, наповнені духом «вільної любови». Від боротьби проти подружжя очікували володарі комуністів підвищення популяції, але закони їх причинилися до зменшення числа приросту населення, а особливо причинилися до поширення розпусти та бандитизму... Ця система довела до того, що поліція мусіла вести карні експедиції проти злочинських банд дітей. Впала там і мистецька творчість: в Советах проявили пропорціонально дуже малу мистецьку ініціативу. Взагалі система комунізму вбила в людях ідейність і понизила до нечуваної перед тим міри і саму продукцію. Багата земля України зажила за радянської системи роки голоду, що винищив мільйони населення. Колективні господарства витворили нові типи безправних і голодуючих рабів... Уряди Советів вибудували славу на весь світ над Дніпром електричну гідроцентралу, поставили великі фабрики на вироблення літаків, панцерних возів і т.д.; тим своїм поступом і хваляться, але правдивим є лише поступ культури, а техніка є лиш частина культури, яка і за свої досяги дякує духовності людини; ця духовність проявляється в науках, в мистецтві, в цивілізації, а передовсім в моральності. Два протилежні приклади Америка і Советія показують, що головною умовою культурного поступу є свобода культурної праці. Як повітря є конечно потрібне для

¹ Волошин Августин. Спомини. *Августин Волошин. Твори.* С. 64.

² Волошин А. Демократична шкільна освіта (До питання новелізації шкільних законів). *Августин Волошин. Твори.* С. 125.

дихання, так і свобода до вільного відсвіжування кровообігу культури»³.

Відомий український історик С. Кульчицький, аналізуючи тогочасне радянське суспільство, відзначав: «Опановане комунізмом суспільство мало ще одну вражаючу особливість: воно не називало себе комуністичним. Щоб висловлювати невдоволення «чимось» чи спробувати це «щось» знищити, треба назвати його на ймення. Комунізм справді викликав незадоволення і диктаторською владою, що управляла репресивними методами, і надзвичайно неефективним господарським механізмом, який змушував громадян десятиріччями зазнавати матеріальних нестатків. Але вожді вчили, що в класовому суспільстві без репресій не обійтися, а нестатки – це тимчасове явище. Після знищення «ворогів народу» вони обіцяли масам світле майбутнє. Його й назвали комунізмом. Це слово увійшло в масову свідомість не як означення адекватної сучасності політико-економічної системи, а як синонім майбутнього суспільства загального благоденства»⁴.

Яку оцінку радянському комунізму давала газета «Свобода», очолювана Августином Волошином? Обмежимося аналізом тільки тих статей, які торкалися голодоморів 1921–1923 рр., 1932–1933 рр. та ленінсько-сталінських репресій. Безперечно, злочини більшовиків цим не вичерпуються. Газета «Свобода» в цей період публікує багато матеріалів про голод в Росії та південній Україні. 2 лютого 1922 р. в цьому друкованому органі Народно-християнської партії сповіщалося про те, що «голод в Росії набуває все більших і більших розмірів». Публікація вражає читачів деталями про факти людодівства⁵. 5 лютого газета знову торкається цієї теми. Повідомлялось, що в Берліні створено «Комітет міжнародної допомоги трудящих», про активну діяльність у цій справі відомих учених і літераторів А. Ейнштейна, Б. Шоу, А. Франса⁶. «Свобода» 16 березня 1922 р. повідомляла про візит до Москви норвежця Ф. Нансена. Те, що він побачив, привело його до шокового стану: «Стан московських лікарень є страшним. Труби позабавані і полагодити їх вже не можна. В кімнатах завжди повно хворих. Повітря сперте. Хворі, як скелети, чекають на смерть... Всюди цілі гори набираються з трупів. Були випадки, коли матері, одурівши з голоду, їли часом померлих»⁷. Подібна інформація, безумовно, не могла не зворушити серця тисяч закарпатців. 11 червня 1922 р. в Ужгороді був

створений «Комітет допомоги голодуючим Українцям», який очолили Олекса Гукаловий, Гнат Стефанів і Микола Галезів. У зверненні до закарпатців, яке на сторінках газети опублікував А. Волошин, члени комітету писали: «Нести поміч охопленому голодом населенню земель України і зменшити наслідки голоду можна ось яким способом: 1) організувати грошові збори через листи, оголошення в газетах; 2) організувати благодійні концерти і вистави; 3) збирати харчі, одяг, медикаменти; 4) просити про допомогу гуманітарні організації в Чехословацькій республіці і співробітничати з ними; 5) організовувати дитячі оселі». Звернення завершувалося закликом: «Комітет звертається одночасно до всіх жителів Підкарпатської Русі без огляду на національність і віру чи політичні переконання та до всіх організацій з гарячим проханням: не відмовте в допомозі голодуючим! Кожна жертва Ваша буде записана в серцях тих, яких ви врятуєте для життя»⁸.

Закарпатці не лишилися байдужими до страждань своїх братів на Сході. Чехословацький уряд теж виділив 30 млн. крон.⁹

(Далі буде)

³ Волошин А. Про шкільне право будучої Української держави. *Августин Волошин. Твори*. С. 144-145.

⁴ Кульчицький С. Комунізм в Україні: перше десятиріччя (1919-1928). К.: Основи, 1996. С. 3-4.

⁵ Свобода. 1922. 2 лютого.

⁶ Свобода. 1922. 5 лютого.

⁷ Свобода. 1922. 16 березня.

⁸ Свобода. 1922. 11 червня.

⁹ Veresh M. M. Голод 1921-1922 років у Росії очима закарпатців (За матеріалами «Свободи»). *Актуальні та малодосліджені проблеми історії України*. Випуск третій. Ужгород, 1998. С. 47.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (СІУ)

Літературознавство.

40. Дослідницькі напрямки.

23. Українсько-румунські зв'язки
періоду української класичної літератури.

Тарас Шевченко

(Продовження з № 364)

З-поміж класиків української літератури у контексті румунсько-українських зв'язків найбільш, точніше – вичерпно наявний наслідник Котляревського, основоположник української мови та літератури Тарас Григорович Шевченко (9 березня 1814 – 10 березня 1861), один із найзначніших представників літературного слов'янського і європейського романтизму.

Питання наявності Шевченка у контексті румунсько-українських літературних зв'язків першою в румунському й українському літературознавстві, ґрунтовно висвітлила викладачка української літератури Бухарестського університету Магдаліна Ласло (згодом, по-чоловікові – Ласло-Куцук) у своїй докторській дисертації, розпочатій під науковим керівництвом професора-академіка Бухарестського університету Тудора Віану, а довершений під науковим керівництвом професора університету міста Клуж-Напока Лівіу Русу. Згодом Магдаліна Ласло перетворила дисертацію у спецкурс з питань румунсько-українських літературних зв'язків XIX – початку XX століть, для студентів III і IV курсів українського відділення Факультету слов'янських мов Бухарестського університету, надрукованого 1974 року типографією столичного університету (Lector dr. Magdalena Laszlo-Kučiuk, *Relațiile literare româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*. Curs special. Centrul de Multiplicare al Universității din București, 1974).

Інформації про наявність Шевченка у контексті румунсько-українських літературних зв'язків знаходяться і в інших двох румунськомовних монографіях. Одна з них це монографія Стеліана Ґруї *Taras Șevcenko*, видана 2001 року, посмертно, старанням дружини Ґруї Лідії Рибко Ґруї (Stelian Gruia, *Taras Șevcenko*. Ediție îngrijită de Lidia Rybko Gruia, *Aritmus*, 2001). Інформаційні дані румунсько-українського контексту наявні у першій частині книги – *Predecesorii* (Попередники), у другій частині вміщені аналізи ряду Шевченкових творів, як «Великий льох» й ін., які є перекладами аналізів, вміщених у монографії Молитва і прокляття (1995).

Друга монографія це наукова праця Іона Козмея *Taras Șevcenko. Poetul național al Ucrainei și receptarea lui în România* (Тарас Шевченко. Національний поет України і його рецепція в Румунії), Тіро Moldova, Iași, 2007. Дані про наявність Шевченка у румунсько-українському контексті літературних зв'язків вміщені у 5-му розділі монографії – *Receptarea creației poetice șevcenkiene în România* (Рецепція шевченківської поетичної творчості в Румунії, с. 143-229). Дані рецепції співпадають з даними встановленими Магдаліною Куцук-Ласло. Подані Козмеем дані корисні тим, що вони написані румунською мовою, і є доступними румунському читачеві, скоріше – науковцеві, дослідникові. Новину розділу становлять аналізи Іона Козмея кількох перекладів з Шевченка. Рецепцію Шевченка в Румунії тут подано за встановленими даними Магдаліною Куцук і поданими в її монографії *Relațiile literare româno-ucrainene*.

Тему дев'ятої лекції даної монографії становить питання «Проникнення творчості Шевченка у Румунію» („Pătrunderea operei lui Șevcenko în România” с. 189 - 214), питання, яке, вважає Магдаліна Ласло «є найзначущішим фактом літературних румунсько-українських зв'язків XIX століття», оскільки, хоча Шевченко, у порівнянні з іншими країнами, у Румунії став відомим відносно пізно, але цінністю шевченківських матеріалів Румунія посилає одне з перших місць.

У Румунії Шевченко вперше згаданий у статті „Un poet ucrainean” („Contemporanul”, nr. 1, 1886), яка є перекладом статті з французької газети „Le Temps” (17 червня 1886 р.), яка (стаття), у свою чергу, є перекладом з англійського журналу „Macmillan's Magazine”, який того ж місяця надрукував статтю англійського популяризатора слов'янських літератур В. Р. Морфілля (W. R. Morfill) „A Cosak poet”. Журнал „Macmillan's Magazine” подає цікаві дані з життя Шевченка «російського художника і поета, мало відомого досі на Заході, хоча його могила у Каневі на березі Дніпра для ліберальної молоді Росії – це те, що Мекка й Єрусалим для магометан та християн». Морфілл, відзначає радянська дослідниця О. М. Ер-

віна, «пише з великою теплою про життя й поетові страждання, але у своїх міркуваннях не перевищує поверхове зацікавлення козацьким екзотизмом». А ставлення царя Росії Олександра II до поета – ідеалізоване і сфальсифіковане. Окрім перших інформацій про Шевченка, журнал „Macmillan's Magazine” наводить і перший румунський переклад – у шостому циклі – поезію, написану в 1847 р. у Петропавловській фортеці з Петербурга.

Ретельним популяризатором Тараса Шевченка у XIX був Константін Доброджану-Геря. На відміну від Морфілля, Геря показав, що значення Шевченка для всесвітньої літератури не полягає у зв'язку поетової поезії з народом, а у пристрасті, з якою він захищає справу уярмленого народу. В одній із своїх статей Доброджану-Геря пише: «Жоден великий поет не сконцентрував [у свої творчості – І.Р.] стільки ніжності й пристрасної любові до народу і стільки болі через його страждання» (цит. за: С. Dobrogeanu-Gherea, *Studii critice*, V. II, București, 1956, p. 344).

Доброджану-Геря – автор статті „Taras Șevcenko” („Almanahul social-democrat pe anul 1894”, București, 1894, p.19-27). У статті він головним чином виявляє гуманізм Шевченкової творчості, проявлений зокрема у способі окреслення жіночих народних постатей, як, наприклад, наймичка і Катерина, зображених з безмежною любов'ю. Геря відзначає: «Окрім чудової форми, чистої народної мови, характерним для Шевченкових поезій є невимовний жаль за українських трудівників, його братів по стражданню». Розуміння цього основного аспекту допомогло Доброджану-Гері здійснити блискучий аналіз Шевченкової поеми «Марія», яку в Росії не можна було друкувати, вона появилась у Празі, аж 1876 року. У своєму творі, «свату діву» Шевченко перетворює у звичайну жінку з народу, відзначаючи: «У поемі Шевченка Ісус і Марія – особи – як і всі люди, тільки вони великі й святі своєю любов'ю, своєю боротьбою та стражданнями задля малих і нещасних, задля правди і світла». Цю високу гуманістичну і демократичну інтерпретацію поетеси Марії Доброджану-Геря протиставляє способу розуміння її всіма тодішніми митцями, порівнюючи її воплотіння геніальним Тіціаном у картині «Вознесіння», де його Марія – це уява великих, знатних і щасливих, Шевченкова Марія душевно мертва, помирає з голоду попідтинню в бур'янах, уявно представляючи малих і нещасних. «Неуявно красива Марія Тіціана, – підсумовує Доброджану-Геря, – але величнішою і святішою ніж Шевченкова не є».

Далі, у IX лекції книги „Relațiile literare româno-ucrainene”, Магдалина Ласло пише про відзначений

Герю гуманістичний меседж історичної поеми «Гайдамаки» Шевченка, й аналізує його поеми «Кавказ», «Сон» та «Заповіт», написаний 1845 р. (у журналі „L'Ère nouvelle”). Відому статтю Гері „Taras Levcenko” було перейнято болгарським журналом «Дело» (1-ий рік, 1894-1895, том II, с. 129). Повністю статтю Гері було надруковано в румунському журналі „Povestea vieții”, *Revistă literară săptămânală, București-Focșani*, 24 martie 1909, а також у журналі „Gutenberg”, *București, număr festiv*, 1.II.1900. Ідеї даної статті відчутні в іншій статті Гері про Тараса Шевченка, а саме у статті „Taras Șevcenko, geniul Ucrainei și poetul său cel mare” («Тарас Шевченко – геній України і її величний поет») (у газеті „Adevărul literar și artistic”, 20 березня 1921 р.). Після 45 років від її появи, статтю Гері використано К. Вилкованом як висхідний момент представлення Шевченка у статті: „Un mare poet al țărânimii” («Великий поет селянства» // „Adevărul literar și artistic”, 12 березня 1939 р.).

Крім Румунії, значення статті Константина Доброджану-Геря – і, взагалі, всіх його осмислювань значимості Тараса Шевченка були доречно оцінені німецьким критиком Франзосом (Karl Emil Franzos, Halbasien. *Kultbilder aus Galizien, der Bukowina, Sudrussland und Rumänien*, 1876; K.E. Franzos, *Von Don zu Donau*, Berlin, 1895), французьким критиком Дюрандом (E. Durand, *Le poète national de la Petite Russie*, Chevtchenko // „*Renne des deux mondes*”; 15.VI.1876), англійським літературознавцем В. Р. Морфіллем (W. R. Morfill, *The peasant poets of Russia* // „*Westminster Review*”, липень, 1880 р.).

До Тараса Шевченка Доброджану-Геря повертається і в інших статтях, намагаючись окреслити визначальні риси його поетичної творчості, її місце в європейській поезії. Так, у статті „*Artiști cetățeni*” («Митці громадяни» // ж. „*Literatură și știință*”, Nr. 2, 1894), пробує конкретними прикладами підтримати тезис, згідно з яким геніальними митцями були всі громадяни, пристрасні борці за розвиток суспільства, Геря покликається на особистість видатних поетів XIX століття, як англійські поети Байрон і Шеллі, італійські Альфієрі та Леонарді, німецькі Гете і Шіллер, шотландський поет Бернс, ірландський поет Томас Муур, французький поет Гюго, польський поет Міцкевич, а з українських поетів наводить приклад Шевченка.

Ще один раз Геря згадує Шевченка у статті „*Poetul țărânimii*” («Поет селянства»), присвяченій аналізу творчості класика румунської літератури Джордже Кошбука („*Studii critice*”, т. II, 1897 р.).

(Далі буде)

Алла АНТОФІЙЧУК

ЗАСОБИ МОВНОЇ ВИРАЗНОСТІ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ІРИНИ МОЙСЕЙ

Сучасні літературознавчі й лінгвістичні наукові студії висвітлюють різні аспекти художніх творів для дітей. Зокрема це специфіка тематики художніх текстів, сюжетно-композиційна структура, жанрові, вікові особливості, функції літератури для дітей. Однак недостатнім вбачаємо вивчення функційного діапазону різнорівневих мовних засобів, що слугують «будівельним матеріалом» у процесі конструювання художньої оповіді для дітей. Саме аспект мовної організації художньої оповіді для дітей – у центрі нашої розвідки.

Об'єктом дослідження слугує художня мова Ірини Мойсей, сучасної української письменниці Румунії, лауреатки премії імені Ольги Кобилянської, головної редакторки журналу «Наш голос».

Аналіз творів для дітей Ірини Мойсей засвідчує, що мовотворчість письменниці утверджує специфіку дитячої літератури, яка полягає в тому, що її сюжетно-композиційна структура, мовлення, тематика, повинні бути організовані особливим чином. Сюжет має бути подієвим та цікавим, характери персонажів – розкриті саме через вчинки та дії, оскільки дитину цікавлять саме події, подорожі, пригоди головних героїв. У такому разі дитина має вільний простір для того, щоб зробити власні висновки, сконцентруватися на своїх судженнях, зробити припущення, порозмірковувати про причини й наслідки вчинків персонажів. Мовлення ж художнього твору для дітей повинно бути лаконічним, чітким, метафоричним і водночас не бути перенасиченим ані лексично, ані граматично.

Змальовуючи внутрішній світ дитини, перші прояви її особистості, аналізуючи психологічні аспекти взаємини з однолітками й дорослими, осягнення дитиною довкілля, осмислення морально-етичних аспектів життєвих реалій, Ірина Мойсей послуговується різнорівневими мовними ресурсами. Насамперед це **демінутивні одиниці**, що нерідко слугують основою лексики творів багатьох авторів, які пишуть для дітей. Українська мова має схильність до утворення демінутивних конструкцій, які звучать зрозуміло та близько для маленьких читачів. Такі лексеми стимулюють дитячі враження та допомагають закріпити розуміння й використання мовних одиниць.

Чисельно досить репрезентативними у мові творів Ірини Мойсей є демінутивні одиниці, що утворені переважно способом суфіксації. Це лексеми різної частини мовної належності, зокрема іменники, прикметники, прислівники. Найбільш продуктивними для творення демінутивних утворень є суфікси **-еньк-, -ечк-, -ісінк-, -есеньк-**. Такі лексеми нерідко формують порівняльні звороти, виступають оцінно-характеризуючим компонентом складеного іменного присудка чи формують відокремлені емоційні означальні сурядні ряди словосформ, як наприклад:

*А курчаточка маленькі,
Мов кульбабки ті жовтенькі;*

*За густим кущем малини
Вгледіли зв'язатко дивне –
Невеличке та вухате,
Все руденьке й пелехате.*

Досить продуктивним в поетичних текстах Ірини Мойсей постає формант **-очк-**, один із надзвичайно поширених зменшувально-пестливих суфіксів в іменниках:

*На травичці край ставочка
Неслух наш розплющив очка*

*На подвір'ї мати-квочка
Вже давно шука синочка.*

Мова творів Ірини Мойсей засвідчує, що форманти – маркери демінутивності, подекуди разом із значенням зменшеності лексеми, набувають значення пестливого відтінку в мовленні та відтінку прихильності мовця.

Творча манера письменниці виявляється в комплексному вживанні різнорівневих засобів увиразнення. Так, особливо яскравими є емоційні реченнєві структури з демінутивами, до складу яких входить орудний порівняння, наприклад:

*І в новесеньких сандалях
Вибігла надвір Наталя –
Хай всі подружки побачать:
Аня, Інна, Юля, Валя...*

*Всі побачили й обновку
Оцінили по заслугі,
Потім зграйкою помчали,
Щоб погратися у лузі.*

Органічним засобом мовного увиразнення структури текстів для дітей виступає **ономатопея**, або звуконаслідування, – це умовне відтворення звуків навколишнього середовища за допомогою специфічних мовних засобів. Звуконаслідувальні слова в українській дитячій літературі виконують дуже важливі функції. Вони не лише передають звуки, але й сприяють розвитку мовленнєвих навичок у дітей. Письменники використовують цю лексику, щоб створити відчуття реальності та взаємодії з навколишнім світом. Вони допомагають читачеві уявити собі певні звуки та атмосферу подій у творі, створюючи аудіовізуальний ефект. Використання звуконаслідувань підсилює враження від описуваних об'єктів чи явищ, надаючи їм індивідуальний характер та роблячи їх більш конкретними та реалістичними.

Досліджуючи ономатопею у творчості Ірини Мойсей, можемо виокремити два основні аспекти, що розкривають її майстерність та вміння впливати на юного читача крізь призму тексту:

- Реалістичність та автентичність – звуконаслідування у творах Ірини Мойсей допомагають створити об'єктивні та автентичні образи, передаючи звуки природи, рухів та інших явищ, тим самим дозволяючи читачеві відчувати атмосферу, яка точно відображає реальне життя дитини.
- Емоційний зв'язок – звуконаслідування тварин відтворюють живі образи уявних світів автора, спонукаючи читача відчувати близькість до описаних ним подій та героїв і якнайглибше сприйняти емоційний пульс оповіді:

*Він (Степанко) не бачить, як розвалюється
сніговик, лиш чує розчаровані **зойки** дівчаток
і **рипіння** снігу під ногами – це точно Юрко й
Василько за ним біжать. «Не впіймають, вже
не раз пробували й ніколи не наздоганяли...» –
думав, утікаючи, Степанко і раптом – **геп!**
Аж зуби клацнули.*

Емоції супроводжують всі аспекти життя дитини, і саме тому література для дітей, яка втілює реальність у художніх образах, є невичерпним джерелом для дослідження **емоційно-експресивних засобів**, що якнайповніше зреалізують емотивну та естетичну функції мови, які ґрунтуються на єдності законів внут-

рішньої організації мови, психічних та соціальних чинників.

Порівняння так само, якщо не більше, як і емоційна лексика, слова-образи, метафори, свідчать про індивідуальну природу світосприймання. Природа порівняння, його семантична наповненість залежить від світогляду мовця, характеру його світовідчуття. Зазвичай у мові творів Ірини Мойсей матеріалістичною основою творення порівнянь є реалістичний, предметний опис побуту, природи, стосунків між людьми, як до прикладу:

*Всі завмерли, **мов заснули**,
Й дивні звуки теж почули;*

*Ось готовий стрій-рядок,
Мов з кульбабок ланцюжок;*

*А потім вишні, донечки його,
Мов наречені, одяглися в біле,
І вранці, як лиш сонечко зійшло,
Бджілки над ними жваво забриніли.*

*...А неприємності до нього (Степанка) так
і липнуть, як **реп'яхи до кожуха**; А Іванко
заревів, як **сирена пожежна**, – півдвору збіглося.*

Читання художніх творів, поетичних чи прозових, казок чи оповідань допомагає визначити читачеві власну систему цінностей, сприяє самоідентифікації особистості та цілісного етносу у стосунку до світу, природи, інших людей, живих істот. Художня оповідь для дітей – це своєрідний спосіб набуття життєвого досвіду й формування ставлення до подій чи явищ, що можуть трапитись або, навпаки, ніколи не статись. Адже, сприймаючи чи переповідаючи, дитина здобуває пасивний досвід і в результаті формує власне ставлення до потенційно можливих ситуацій, вчить розпізнавати емоції і наміри інших людей. І це відбувається не лише через сприймання реплік персонажів, їхнього мовлення, але й через так зване «розшифрування» їхніх жестів, міміки. Можемо вести мову й про **омовлення невербальної комунікації** у творах Ірини Мойсей. До прикладу, невербальні засоби комунікації, в описі яких є соматичний компонент *очі*, можуть відтворювати різні нюанси комунікативних ситуацій. До прикладу, *зникнути з очей* – піти, втекти – означає небажання мовця продовжувати спілкування, *зжмурити очі* означає зваяжитися на відчайдушний крок, соматичний компонент *очі* входить до описових конструкцій, що виражають значення шукати, виглядати когось, стежити за кимось.

(Продовження на 26 с.)

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

ЛИСТОПАД

11 листопада

• 90 років від дня народження Миколи Майданюка (1934-2019), українського публіциста, диригента та викладача фізкультури.

19 листопада

48 років від дня народження Миколи Корнищана (1976 р.), українського письменника, викладача.

21 листопада

4 роки від смерті Миколи Корсюка (1950-2020), українського письменника, літературознавця, головного редактора «Нашого голосу» (1991-1998) та дитячого журналу «Дзвоник» (2007-2020), автора 10 поетичних і прозових збірок, викладача Бухарестського університету.

ЗАСОБИ МОВНОЇ ВИРАЗНОСТІ ТВОРІВ ДЛЯ ДІТЕЙ ІРИНИ МОЙСЕЙ

(Продовження з 25 с.)

А словосполучка **опустити очі** означає «відчувати сором», як у поетичному фрагменті:

*Стоптані грядки і квіти
Мама з сумом оглядала:
Щоби їх отак зростити,
Скільки сил вона доклала.
А тепер усе пропало
І не можна врятувати.
Діти **очі опустили**:
«Це ж метелик винуватий...»*

Лексема **очі** у поєднанні з лексемою **сльози** входить до складу стійкого словосполучення, що має значення «плакати»:

*А над вечір, уже вдома,
Із **сльозами в очах** Наталя
Оглядала свої нові
Геть зіпсовані сандалі –
Посірілі, кострубаті,
Наче гриз їх пес кудлатий.*

Художні тексти Ірини Мойсей – пишний фактаж не лише для лінгводидактичних розвідок, а й для педагогічних досліджень, адже у них зреалізована одна з головних функцій літератури для дітей – повчальна й виховна спрямованість. Те, що дитина читає, значною мірою впливає на її психологічний розвиток, манеру поведінки, відповідає вимогам у пізнанні навколишнього світу. Показовими у цьому

аспекті є поезія «Не цурайся свого роду», в якій основу становлять повчальні слова квочки-матері:

*– Як би того не бажало,
Скільки б сил не докладало,
Як вродилось ти курчатком,
То не станеш гусенятком.
Можеш гелґати навчитись,
Можеш гусаком рядитись,
Та як зміниш свою суть –
Станеш на непевну путь.
Ти нікому на догоду
Не цурайся свого роду.
Що б не трапилось з тобою,
Будь завжди саме собою.*

Лінгвістичний аналіз художніх текстів Ірини Мойсей для дітей засвідчив, що її твори написані простою, зрозумілою дітям мовою, письменниця використовує легкі для сприйняття слова й синтаксичні конструкції, що допомагає дітям легко засвоїти текст. Письменниця активно уводить у канву художньої оповіді алітерації, різнорівневі засоби експресії, ономапоєю, щоб зробити текст мелодійним і легким для запам'ятовування. Такі авторські художні прийоми додають оповіді емоційної насиченості та динамічності, а авторські описові деталі та яскраві образні засоби допомагають створити в уяві дітей живі картини подій та персонажів, що сприяє розвиткові уяви та креативного мислення. Діалоги наповнені емоційними відтінками, що допомагає дітям краще зрозуміти почуття персонажів і переживати художні пригоди разом з ними.

Ганна ЗЕЧУ

Коли мене не стане на землі,
Що я на згадку по собі залишу?
Лиш втрати біль та нескінченну тишу,
Сумний портрет на кам'янім хресті?
Чи може встигну щось таке зробити
Від чого світ хоч трохи кращим стане?
Серця холодні від тепла розтануть...
Лиш зміг би їх любов'ю запалить!?
А де ж би отаку любов дістать,
Що живить та постійно надихає?
Лиш Бог мені на це відповідає,
Він Джерело, в якому Благодать!
З порожніми руками, як прийшов,
Таким піду в край загадковий, вічний,
З тим, що в душі безсмертній накопичив –
Що віддавав за віру та Любов!
19.02.24.

В ілюзії ми всі перебуваєм,
Бо нам здається – все про себе знаєм...
Хвилюємось про завтра, мир втрачаєм...
Господаря життя не помічаєм...
Природа нам про Бога нагадає...
Птахи, що гарно під вікном співають,
Ті, що хати з бетону не будують...
Але і їх Господь Живий годує...
Все маємо, і сонечко і зорі,
Моря, ліси, високі, сильні гори...
Дерева, різнокольорові квіти...
Повторення себе в маленьких дітях...
Лиш помічати те, що маєм, треба!
І дякувати за життя до неба!

Дорогі та любі дівчата!
Якщо в серці немає свята,
Не треба його на чолі малювати,
Людей та дітей невинних лякати...
Якщо серце в образах та гніві, –
Ці недоліки грим не закриє,
Не сховає ботекс зітхання...
Лиш кохання врятує. Кохання!

Яскраві мов зірки,
Духмяні, як квіти,
Дітки, маленькі діти,
І як же нам з вами
Всіх їх не любити,
Радісних, добрих, світлих?
Від Бога – дарунки,

Не в скринях, не в сумках,
А в ніжних, коханих – мамах
Вони починають свій шлях загадковий...
Дамо їм життя без обману!

Біженці.
Розгублені, залякані мов діти,
Розлучені, розкидані по світу...
Зібравші у валізах необхідне,
Тримаючи за руки самих рідних...
Залишивші усі свої домівки,
І в пам'яті життя свого уривки...
Невже, невже в реальності це з нами?!
Чому ми мир, що був не помічали?!
Як вийшло так, що лиш в часи тривоги,
Ми згадували про Святого Бога?!
Невже, щоб те, що маємо цінити,
Повинні ми спочатку загубити?!
І живучи в країнах загадкових,
Шукати рідні душі та знайомих?!
Але нас не зламає біль, та лихо
Якщо у Бога віднайдемо втіху...

Я дякую тобі за те що вільна,
Що думала – слабка, насправді ж – сильна,
Що більше я уваги не чекаю,
Від пристрастей пустих відпочиваю...
Бо там, де є любов, нема знущання,
Там дихається легко, без страждання,
Як квіточка під сонечком ласкавим,
Ти відчуваєш всесвіт Богом даний!
Бо Сам Господь Любов є безумовна,
Як джерело, що завжди буде повним...
Я дякую тобі за те що знаю –
Один Господь в біді не залишає..

Не поспішай, не говори «Кохаяю!»
Помилку робить той, хто поспішає,
Ти почуття свої ретельно зваж!
Тобі хай допоможе в цьому час...
Від чого швидко серце запалає,
Як блискавка у темряві згасає.
Кохання не на день, а на віки...
Прийми пораду з Божої руки –
Схилися у молитві й запитай,
Чи дійсно та любов не знайде край?
І що би не спіткало вас в житті,
Чи зможете ви до кінця дійти?!
Як пісня в серці, хай любов звучить...
Всіх, що живуть на світі, оживить!
Бо без любові в темряві душа...
Дай, Господи, любові без кінця!..

Корнелій ІРОД

Весела божевілья II

(Продовження з № 364)

Катя попрощалася з нами й була такою ж сумною та відсутньою, коли запросила нас відвідати її (і вказала свою домашню адресу). Більшість з нас вважали її запрошення ввічливо формальним або несміливою спробою подякувати за нашу «опіку» в її сумні хвилини та за пісні, якими пробували ми її розвеселити. Але як я вже казав, лише Октав Боянджіу, Тіті Єнаке та я відповіли на запрошення Каті і з тієї осені почали відвідувати її – вони рідше, а я подеколи й двічі на тиждень.

У Каті майже щодня знаходилося по три-чотири гості й тільки рідко заставав я її одну, найчастіше, коли вона готувала рисунки для сторінки моди журналу «Магазин». Одного дня, коли в Каті не було нікого, вона сказала мені:

– Я роздобула домашній телефон Сандика... Але не наважуюся дзвонити. Потелефонуй йому ти і скажи, що я хочу його бачити.

Я встановив їм зустріч таки наступного дня. По телефону відповіла мені жінка, мабуть, дружина. Якщо мала питати, хто я, мав я відповісти, що студент пана професора, але не питала. Побачення колишніх наречених відбулося в мистецькій галереї (про інші подробиці Катя не говорила мені) і відтоді деякий час зустрічалися вони майже щодня. У Каті вже не було часу (ні бажання) приймати гостей, ні на вечірні веселі забави, ні навіть на сторінку моди – вона змінилася, розквітла. Само собою, друзі довідалися про причину такої зміни і раділи за неї. Мої відвідини теж порідшали.

Через кілька місяців, одного післяобіддя я застав Катю заплаканою.

– Що таке, Катьонок, що сталося? – питаю.

– Довідалася про мене його жінка... Телефонує мені щодня по два-три рази, іноді й уночі, називає мене всяко, машкарить. Каже, щоб я залишила в спокою її чоловіка, бо інакше...

– А звідки вона дізналася?

– Від нього, а звідки... Я зробила дурницю, коли запропонувала йому, щоб він розлучився, і таким чином ми могли би побратися.

– І?

– Та каже, що й він цього бажає, але в цей момент воно нездійсниме. Його дружина – колишня його студентка. Він, бачу, побоюється... Натякнув, що вона знає про нього якісь секрети...

Катя вже не називала його по імені, він уже не Сандик, і якийсь час ми уникали говорити про цю історію. Я зрозумів, що вони перестали зустрічатися. Друзі поводитися бережно з нею, а Катя прикидалася, що ніби все в порядку, що почуває себе так, як і перед зустріччю зі своїм Сандиком. І невдовзі в її півпідвалі, що на бульварі Республіки, відновилися веселі зустрічі.

Я покохав красиву Міріам, але не наважувався освідчитися, та й не годилося... Але раптом украв її Вірджіл Черчел, отой свиняче вухо, нахабний носатий гицель, який одного вечора зник з нею таки від Каті, і поїхали вони кудись у гори. Повернулися аж через тиждень, а Моці Йонеску зустрів свою дружину люб'язно, і, жартуючи, ніби Міріам не поверталася з «мандрів». Зате Вірджіла ігнорував повністю. Не говорив до нього, не «бачив» його, не відповідав на його вітання, не цокався з ним, не сміявся з його жартів, просто, для нього Вірджіл Черчел уже не існував. І не лише тоді, а до кінця свого життя. На жаль, для Моція той кінець настав надто скоро...

У 1964, на початку осені, як звичайно, в Каті зібралося нас кілька. Як домовились ми по телефону, ніхто не прийшов упорожні. Але той, хто мав принести каву, заявив, що в тому магазині, що недалеко від Каті, а саме на розі вулиці Латіна, сказали, що кава закінчилася.

– Нічого, – каже Катя, – іду я, для мене знайдеться. У мене там знайома продавчиня...

Пішла, але замість повернутися через п'ять хвилин, ну, найбільше десять, її й через годину ще не було. Ми боялися, щоби з нею, не дай Господи, чогось не сталося (вона ж була змушена переходити бульвар із страшним вуличним рухом – там і трамваї, і автобуси, і тролейбуси, і вантажівки та автомобілі). Ми якраз збиралися відрядити когось із нас за нею, але нарешті Катя повернулася. Але не сама, а в супроводі жінки якихось п'ятдесяти чи п'ятдесяти з чимось років. Була вона одягнена скромно і навіть легко для холодного осіннього вечора, взута у літніх зношених сандалях і без панчіх чи шкарпеток. Зупинилася біля дверей і посміхалася якимось несміливо, навіть винувато. Катя взяла її протекційно за лікоть і заявила весело:

– Знайомтесь, це пані професорка Вікторія і... така-то (в мене завжди була погана пам'ять на імена). Я принесла каву. Міріам, тобі вдається хороша кава, зварена по-турецьки. Пригости нас усіх. Сідайте, пані. Це кілька моїх приятелів, про яких я вам говорила.

Пригостіть, кавалери, пані професорку. Ви що будете, пані – коньяк, водку, вино? А пісочне печиво та солоні палички з кмином таки чудові. Пригощайтесь.

Про ту жінку ми того вечора не довідалися майже нічого. Ну, хіба крім того, що вона професорка французької мови та літератури, власне, не професорка, а доцент. Я подумав, що, мабуть, не на філології вона, бо в такому разі я мав би її знати хоч би з лиця.

Той вечір здався нам якимось ніяким – ні надто веселим, ні галасливим, ніхто не співав, не танцював – усім було якось ніяково через новоприбулу. Кожний з нас, випивши свою каву і коньяк чи водку, покинув товариство раніше, ніж іншим разом.

Пані Вікторію ми залишили в Каті.

Через кілька днів я застав її теж у Каті й це мене дуже здивувало.

– Ти що так по-дурному випулився? – зустрічаючи, шепнула мені Катя по-російськи.

– Я тільки на хвилину... Власне, я проходив мимо і... – вибачався я ніяково, але видно було, що брешу. – Я йду до...

Пані Вікторія була одягнена в Катіному шовковому капоті, сиділа на каналі й щось в'язала гачком. На моє вітання вона відповіла стриманою посмішкою.

– Якийсь час пані житиме у мене... – повідомила Катя. – Кави хочеш?

– Ні... Я недавно пив, крім того, мушу йти...

Нова ситуація здивувала мене, хоч я знав, що від Каті можна сподіватися будь-чого. А зрештою, мабуть, набридла їй самотність, тому і знайшла відповідне товариство. Але я певний, що надалі й наші веселі зустрічі вже не будуть такими, якими були доти.

Через кілька днів, одного ранку дзвонить мені Катя на роботу й просить зайти до неї.

– Що тобі принести?

– Нічого. Приходь уже.

Я застав Катю саму.

– А пані? – питаю.

– Її не буде до обіду, у неї якісь справи... Ось що. Тобі можу щось довірити, бо я певна, що ти нікому про це... Пам'ятаєш? Того вечора, коли пішла я по каву, вона блукала дезорієнтована.

– Ви зналися раніше?

– Та де! Почекай. Коли побачила я її такою, наче не знала вона на якому світі живе, питаю її, чи щось шукає. Каже, що ні, але водно роздивляється навкруги і тремтить, мов холодець. «Ви погано себе почуваете?...» – питаю. «Ні...» – каже й починає плакати. Я стараюся втихомирити її, беру зі собою в магазин, щоб погрілася трохи, бо була вона надто легко одягнена, купую каву, а коли ми знову вийшли на вулицю, вона

почала розповідати про себе, просто спорожнила переді мною вантаж своєї душі. Від подиву я заніміла. Доти я вважала себе найнещасливішою людиною на всьому світі. А виявляється, що інші постраждали більше за мене.

Що саме розповіла незнайома Каті?

Вона тільки-но вийшла з тюрми. Таки того дня. Просиділа дванадцять років. У 1939-му, після того, як убили Корнелія Зелю Кодрян¹, вона та її чоловік (обоє студенти Ясського університету) записалися, як багато тодішньої молоді, в *Залізну Гвардію*², тобто стали легіонерами. Вони не знали тоді, що воно таке, а записалися з наївного запалу юності. Після війни вони були арештовані кілька разів, а в 1952, як й інших легіонерів, їх засудили на багаторічне ув'язнення, і просиділа вона дванадцять років, тобто до 1964 року, коли звільнили всіх політв'язнів. При звільненні сказали, що її чоловік помер вісім років тому в тюрмі Римніку Сарат.

У неї не було нікого. На місці, де стояла колись батьківська хата, височів зараз новий десятиповерховий будинок. Від знайомого кравця із сусідньої вулиці вона довідалася, що її мати померла кілька років тому (батько загинув на фронті), а єдина її сестра, аптекарка, емігрувала, здається, до Італії.

Вікторія була у відчаї. Отже, не було в неї своїх, не було дому, не було нічого. Катя, милосердна, прийняла її до себе. Одягла її та взула своїми речами, а дещо й купила їй. І почали вони спільне життя. Катя працювала для журналу наче продуктивніше, пані Вікторія ходила за покупками, куховарила, плела чи в'язала, прибирала в хаті, або сиділа в кріслі й читала.

Відвідини друзів порідшали. Ще час від часу приходили Міріам та я (зізнаюся, я приходив навмисно, щоби зустріти її).

Коли квартирантки не було дома, Катя інформувала мене: Вікторія пішла на базар або пішла ліпити оголошення по стовпах та трамвайних зупинках (вона сказала Каті, що вже не терпить жити трутнем на чужі гроші й вирішила працювати, а саме: учити охочих французької та італійської мов). Зараз вона на прийомі в посольстві Італії, бо хоче знайти свою сестру.

А заяви зробили свою справу. Телефонувало їй чимало людей. Спершу ішла вона до учнів додому, але після того, як опублікувала оголошення в газеті, Катя порадила кликати до себе бажаючих вивчати чужі мови.

(Продовження на 30 с.)

¹ Корнелю Зелю Кодрян (1904-1938 рр.) – румунський політичний діяч, керівник правоекстемістської партії *Залізна Гвардія*. У 1938 році, з розпорядження короля Карола II-го, був застрелений разом з іншими легіонерами в тюрмі. (К. Ір.).

² *Залізна Гвардія* – політичне угруповання правоекстемістського орієнтування, засноване Корнелієм Кодрян у 1930 році. (К. Ір.).

Оксана ПАСТЕРНАК**Мотанки**

Ти не бійся донечко,
Не плач моє сонечко...
Гадюки тривоги нас не налякають
Притулись до мене
Я тебе зігрію...
Наш тато далеко
І нас захищає
Там йому нелегко,
Смерть підстерігає
Та він пам'ятає,
Що його чекає
Вся наша родина
Та вся Україна.
І його дороги
Ведуть до перемоги!
Я візьму хустинку,
Що від сліз волога
Зроблю тобі ангела
Такого, як в Бога
По раю літає,
Нехай захищає всю
Нашу Вкраїну
Й маленьку дитину,
Бо ти, моя мила –
Наша віра й сила,

Не для сліз та горя
Я тебе ростила,
А для нас на віху
Ворогам на заздрість
Ти, це наша гордість,
Ти, це наша радість!
Ангеле небесний,
Своїми крилами
Прикрій мою донечку
І побудь із нами,
Допоки тривоги серця розривають
Ракети та дрони
Нам душі шмагають.
Пороблю я лялечки
Для усіх малят
Тих, що не у ліжечках,
А в підвалах сплять.
І ти, ангеле хранителю,
Воїнів храни
Від коси проклятої
Лютої війни.
Старі фотографії

Старі фотографії

Давно не дивились – а треба,
Там мама молодша за тебе,
Й на кожній усі посміхаються,
Й над нами лиш мирнеє небо...

Малюк, дитсадок, випускний...
Наївні старі фотографії,
В них згадки-секунди зупинені
Із кожної біографії.
На них посміхалися щиро
Й гляділи сміливо в майбутнє
Якими були ми щасливими.
Ці спогади – незабутні.
На них ми якісь незнайомі, не ті,
Бо так постаріли ми враз,
В той час ми не знали, не відали,
Що горе чекає на нас,
Що чорна біда піджидає
Із-за червоної стіни,
І все кольорове зітреться
У сірі сумні кольори...
І на гранітних плитах
Фотографії вбитих...
Син прислав фото у касці,
А ти живеш, як у казці,
В чужому холодному домі...
І всім нам ці речі відомі,
Але я дивлюсь фотографії...
Тому, якби там не було,
На них ми все ж були щасливими
Й вони нам дарують тепло.
Там мама молодша за тебе...
І синє безхмарнеє небо.

Весела божевільня II

(Продовження з 29 с.)

І так, щодня приходили невеликими групами з трьох-чотирьох осіб, здебільшого діти, але й дорослі. Уроки тривали по дві години, а вчила вона дві групи зранку, а дві – після обіду. Невдовзі професорка стала заробляти набагато більше, ніж Катя. Обидві були задоволені й продовжували жити в повній злагоді.

Десь на початку '67-го року Катя одержала (з певним запізненням) Різдвяне поздоровлення з Італії. Попри «З Різдвом Христовим та з Новим роком! Бажаємо вам щастя-здоров'я!» і т. п. відправниця подавала й свою адресу з Мілана. Була то Вікторііна сестра! А хто порадив їй звертатися до Каті, а не до своєї сестри і висилати не закритого листа, якого мали цензурувати уважніше, а відкритку з банальним текстом?.. Мудра порада!

Ще через інші два роки – аж не віриться! – професорці видали міжнародний паспорт і дозволили покинути країну назавжди. Для тих часів було це надзвичайним здобутком.

Після виїзду професорки Вікторії, колишній веселий гурток друзів не відновив свої тижневі зустрічі

в Каті. Кожний знайшов інші заняття й забави. І я відвідував Катю чимраз рідше, бо й Міріам уже не дуже заходила до неї, головню після Моцієвої смерті. І раптом – як грім з ясного неба! – Міріам емігрувала в Ізраїль.

Здається, було то вже восени 1971 року, коли Катя заявила, що виїжджає й вона.

– Як?! Куди? – від подиву аж скрикнув я.

– До Італії. Вікторія...

– Хто?

– Професорка котра жила в мене. Вона оформила виклик для мене. Мабуть, обійшлося це для неї дуже дорого. Я впевнена, що вона заплатила Румунії за мене купу грошей...

І виїхала.

Довгі роки я про неї не знав нічого. Не писала Катя мені, не телефонувала.

Після страшного землетрусу 4 березня 1977 року в Румунію почали надходити допомоги звідусіль, а газети подавали цілі списки добродійників. Читав я їх просто з цікавості. І ось бачу одного дня в газеті: Малек Єкатеріна (Буффало, США) – 200 \$, Йонеску Міріам (Буффало, США) – 200 \$.

Потім знову жодної звістки. По сьогоднішній день...

Сидонія НИКОРОВИЧ

КАСАНДРА

(Продовження з № 364)

*

Була в неділю в церкві й відчула якусь спільність з людьми, відчувала якесь вище натхнення божества. Однаково погордливо відносилися до неї жінки, недовіркою водили за нею очима. Але вона цього не відчувала, була захоплена своїм щастям.

Пішла на танець. І як все, стояла собі сама на боці. Таки не гуляв Никифір. От що вірний, то вірний таки. Тямить, що любив її три роки. Лиш він один лучить її зі світом. Він її не цурався. Не цурався, хоч вона градового невістка, не цурався, що вона сидить десь у бурдею і приходив до неї. Він, той багачий син...

*

Від рання, від самого рання, лише сонце зійшло, йдуть попри Касандрин бурдей косарі. Вона подоїла корови і сиділа на призьбі. А тепер вся краса в полі, такі цвітасті покоси, таке багатство золотого збіжжя. Пахне зіллям, конюшинами. Гей, раз файно. Никифір минав попри неї з косою на плечах, на ходу, так, що ніхто не видів, упхав їй торбу.

Вона всміхнулася. Фляшка горілки паленої, як все, і цілий білий хліб. Увихалася тепер, і робота, як все, горіла в її здорових руках! Так лише дома дівкою робила. Журавель скрипів, худобу напувала й пасла, і все дивилася на сонце. Пізно надвечір розіклала вогонь. Косарі попри бурдей вертали з поля. Легкий, білий, невиразний туман стелився. Побачила посліднього косаря, високого, кремезного і пішла йому навпроти до криниці. Сонце заходило. Він поклав косу в хоромі, зайшли в хату.

Невиразно засівалось небо зорями.

*

Пройшла осінь і зима. Нічого нового не було. Однаково все йшло. Касандра жила наче газдиня зі своїм Никифором. А старий градовий два рази на тиждень приходив за сиром. Касандра навіть зимувала в бурдею, так наважилася. А Семен? Хто знає, де він обертався.

Зимовий сніг стопився. Розгрязло поле. Але новий мартовий сніг з дощем ліпив. Погано було. Всюди бруд, болото.

Касандра сиділа на лавиці й дивилася у вікно. Якось трохи стривожено. Почула ковтання в хоромі, і відразу стало їй інакше.

— Никифоре, любчику!

— А що там? — відчинив двері, його чоботи були цілком заболочені. — А таки я прийшов. Видиш, ретельно дотримав слово.

— Що буде з нами, любчику? — і дивилась широко розплющеними очима.

— Інакше не виходить, лише, як буде дитина, поїдемо до Канади?

— Гей до Канади?

— Ая, до Канади поїдемо. — Сів коло неї на лавицю. — Я ще своїм старим про се нічого не казав.

— А як тебе не пустять?

Він здвигнув раменами.

— Та я не маю грошей на дорогу, — сказала Касандра.

Він утопив очі в землю і мовчав. Напружено думав.

— Вже я буду щось робити.

— Коби. Так би було добре.

Говорила так довірливо, наче повіряла йому всю свою долю.

Щось холодне було між ними. Чогось все задумувались.

Він пішов на зорях.

Таки щось йому не довіряла Касандра. Хіба його родина пустить? Як він її забере? Та се не може бути. Мусів би хтось про те довідатися. Але друга гадка, то його голова в тім. Чоловік завжди мудріший від жінки. Може, щось і придумає.

*

Тиждень нікого не було в неї в бурдею. І не дивно, страшна негода, шарга. Вже стужилася Касандра за людьми.

Постогнала і насилу злізла з печі. Поволі пішла до притули й накидала худобі сіна.

Хтось заковтав.

«Никифір?», — тьохнуло всередині, і вона побігла відчиняти.

— А хто там?

— Я, я, — захрипів старий градовий.

— Зараз, зараз, най ключ найду, — і побігла живо в хату.

Заслонила подушками від хати піч. Там за тими подушками скрила вона свою велику тайну, живу тайну. Там була її дитина. «Хоч і буде плакати, старий однак недочуває», — подумала.

(Продовження на 32 с.)

КАСАНДРА

(Продовження з 31 с.)

Не борзо впустила старого в хату. Він кашляв, сопів. Сів на лавку.

Касандра, як все, складала в ґелетчинку сир.

— А що там нового чути? — спитала, аби щось заговорити.

— А пішли вчора парубки до Канади. Шкода, що того дурного Семена нема, най би і він з ними в кумпанії був пішов. Однак валяється.

— А хто такий пішов, — і чогось мимоволі так затривожилась.

— А хто? Тодер Доцин, Танасько Щурів та Никифір Белеїв. Самі багацькі сини.

— Та-а-а-к, то ві-і-н? Та-а-а-к, де се може бути? — і чогось вся стала біла й ув'яла.

Не тямилася, як наповнила ґелетчинку, і наче спрощення засунула старому в торбу. Вже смеркало. Старий поволі вийшов. Нісся хатою невиразний плач дитини. Вона байдуже про те. Лють перейняла її. Накинула на себе кожух, замкнула за собою бурдей і пішла полем. Її тіло ще було ослаблене, немічне. Ще дрожали під нею ноги. Почувалась слаба, наче билинка. Але щось внутрішнього її гнало. Вона йшла скоро тим розгрізлим болотом. Пройняла її студінь наскрізь. Вона йшла невпинно. Просто в село, до своєї матері. В селі вже світилось в хатах.

— Скажи, небого, — спитала Касандра якимсь відмінним голосом, як молодиця вийшла до неї надвір. — Скажи, хто поїхав зі сільських до Канади?..

— Ади, Гриць Проців, Тодер Доцин, Никифір і другі.

— Ага, добраніч, іду до старого.

Матка зачудована відвела її аж до перелазу.

Касандра довго ходила толокою. Щось її насильно відривало від життя, від людей. Щось тут коїлося. Щось кинуло їй глумливо сором на голову і пхало її кудись, кудись у пропасть.

«Никифір, бодай не сконав... — промовила блідими устами. — А тепер що?».

Сніг з дощем і вітром змагався. Їй ставало то студено, то гаряче.

А нащо їй та дитина, як його нема?

Що вона буде з нею робити? Кождий знає, що чоловіка нема дома. Кому здасться байстра? І чогось гнівом спалахнула до дитини.

Зайшла у вулицю, в ту, де сидів Никифір. Натягнулась через пліт і дивилася в обору. Всюди було тихо. Бачила, як у хаті ходили люди. Вона скулилася і

ждала. Таки не довіряла. Може, то її дурять, або так собі говорять. Та він був би їй сказав. І щось м'яке пройняло її душу. А може, зараз вийде і побачить його. Серце дуже билось. Стояла довго-довго і наслухала.

Відчинилась хвіртка. Нею потрясло те чути, пройняло її, згадала, як Никифір відтворював двері її бурдея. Вийшов парубок і станув на хвіртці. Ой, се не був він. Ні. Низький, марний. «Ага, се наймит», — подумала Касандра і поволі підійшла до нього.

— То ти, Іваську?

— А ти відки тут взялася?

— Та десь іду зі села. А ти де йдеш?

— Я за пачкою, до корчми.

— А у вас що роблять? — спитала ніби байдуже.

— А плачуть, та й плачуть, аж не мож дивитися на то...

— А чого?

— А відколи Никифір пішов до тої Канади.

— Коли пішов?

Її ноги задрожали.

— Та передвчора.

Пауза.

— А в нього теж якимсь несамовите було влізло. Як наважився! Та йому дома лиш би бути. Відкись голова вистарали йому грошей. Ходив, як несамовитий, аж йому ходили в село примовляти, та воду святили. А неньо мусів його пазити, як малу дитину, аж заким не поїхав. Кажуть люди, що на нього щось шибло. Знаєм, як твій старий того літа відвертав град.

Вона мовчки відійшла від нього.

Щось болюче, гидке почувала в собі. Якусь лють. Когось була би вбила і сама себе.

Холодний вітер бив снігом просто в лице. Вона здригалась і ціла дрижала. Чоботи промокли. Поволі йшла вгору. Темно одностайно було на полі. Довго блукала полем, ціла закованіла. Аж пізно вночі натрафила на криницю. Журавель скрипів. Вона сіла на цебрину. Не борзо піднялася і так поволі поволілася до бурдея. Трохи наслухала під вікном, потім зайшла в середину.

В хаті було тихо.

Вона сіла на лавицю і сиділа довго, нетямно. Небавом роздягалася. До дитини не дивилася. В хаті було студено. Нащо їй дитина, як його нема. Нащо? І щось корчило її. Якось судорожно корчила ноги і вся тряслася. Жінки в її стані ще навіть за поріг не ступають. А вона яку дорогу зробила. Вона про себе не дбала. Лежала і довго потягалася на лаві. Десь над ранком стало їй гаряче і вона заснула...

Пізно встала.

Зі свідомістю фізичного і душевного болю, зі свідомістю тої їди, якою була переповнена її душа. Поволоклася до худоби. Розпалила вогонь і сиділа скулена вдвоє аж до надвечір. Поволі полізла на піч.

Тихо, неповорушно лежало мале тільце в тій брудній веретці, що лишила ще вчора. Лицем обернене до печі. Касандрине лице не порушилося, вона напівмертвими руками підняла маленького трупа. Дивилась хвилину, завилася ще в один шмат, поклати на лаву. Сама пішла на поле. Там коло криниці була велика сива плита. Вона при боці викопала ямку. Винесла дитину, наче їй щось цілком чуже, і поклати в ямку. Прикидала глиною. Якоюсь надмірною силою притягла ту величезну плиту; закрила нею ямку. Стояла хвилину. Се їй велика тайна, і ніхто про те не знає, лиш він. Але його нема, він далеко. Вернулася у бурдей.

Надворі негода. Буря з дощем і снігом. Лише сіла на стілець, нею пробіг якийсь дрозд, неспокійний, гидкий. Щось сильно ймало її за серце. Якесь дивна гадка промайнула: «Ти дитину живу закопала». І чогось затремтіла вся. Боялася поглянути у вікно і лише дивилась перед собою в огонь.

Наслухала, їй здавалось, що дитина плаче. Гей, що се з нею? А певно, що нечистий знов у ній; вона добре знає, як він нею володіє. Знов вітер засвистів, а журавель заскрипів. Вона напружено вслуховувалась хвилину. То дитина плаче, вона живу закопала. Побігла розвита, розхристана до великої плити. Якось дико, несамовито відтягнула плиту і наслухала. Тихо було в ямці. Намацала студене мале тільце і з острахом відкинула з рук. Стояла довго і наслухала. «Ні, не живе, – казала собі. – Умерло від студені й голоду». «Убивця!», – причулось їй. Вона знов перелякано, божевільно засунула назад плиту. І лише обернулася і пробігла кілька кроків, знов почула той плач, але не верталася, а втікала від нього. Замкнула за собою двері.

Вітер вив скажено, як лише міг, серед широкого поля. Касандра сиділа скулена з великими вогкими очима, що тепер якось злорадно, перелякано світились. Лице бліде, губи сині, й лише якесь ненормальне горячість видобувалась з кожним подихом.

Дивилась в одну точку і не відводила нікуди очей. Здавалось їй, що через кожне вікно заглядає якась страшна морда чорта.

Небавом лягла і не могла заснути. Качалася з боку на бік і підтягала під себе ноги. Впадала в півсон. Неспокійно зривалась і бігла до печі. Ослаблена цілком вертала на лавицю назад. Вже не лягала, а сидючи чекала ранку. Легше їй стало, як крізь малі

шибки засірів спокійний молодий ранок. Все одіння на ній недбало звисало, вона ходила скулена удвоє і виглядала дуже хворою. Перед полуднем прийшов градовий. Її затривожило при виді чоловіка. І почувала себе винною. Чогось дрижала і неспокійно блискали її очі. Може, він знає про ту велику її тайну? А де ж? Напевно, ні. Вона сильно виперізувалася і носила все кожух. А старий і так недовиджає. Хоть була певна, що старий нічого не знає, а однак боялась, тривожилась.

Довго сидів на лавці зігнутий, як каблук, і дивився в землю.

– Ходи зо мною, стара застигла, – сказав байдуже і далі сидів без руху.

Касандра неспокійно повела очима.

– Умерла? – ледве чутно спитала синіми губами.

– Умерла.

Вона накинула на себе чорний сардак і попленталась за старим у село.

Нікого з людей не було, ніхто не приходив до мерця. Лише горбата глуха гробариха поралася. Мила мерця і помагала Касандрі збирати. Старий сам зробив труну і другої днини сполудня поховали. Один хрест і даскал. Труна везлась на дрантивій фірі. А позаду йшла лише Касандра і градовий.

Вона угнула голову.

Відчула жаль, жаль їй тепер стало за сею жінкою, ах, її з нею щось лучило. Тепер вона сильно відчула, що крім старого градового, ще їй близький отой несамовитий, що десь світом блукає, а більше ніхто. Так, їх трьох ще щось сильно в'язало. Студена гірка сльоза впала на рукав чорного сардака.

Тихо і пусто було на толоці. Лише кілька разів ударив дзвін, так тихо, глухо. Глухо загуділо, як спадала труна у глибоку яму. Так само тихо було, як Касандра з градовим верталася додому.

Як не своя сиділа вона в хатчині коло вікна. Її око надармо шукало за печею «відьми», колишньої господині сеї хати.

В її душі стало пусто. Лице видавалось сірим, марним. Лише очі блистіли, ті великі темно-карі очі.

– Ти бануєш за старою, Каса?.. Ануко, розпали огонь.

Вона знов ліниво піднялася і мовчки сповнила бажання старого.

– Я вже буду з вами тут, бо мені так у бурдею самій чогось, страшно, – сказала тихо і дивилась в землю.

Надворі темніло. Небо було покрите густими хмарами.

(Далі буде)

Іріна НЕКІТ

Я РОЗМОВЛЯЛА З ПУТІНИМ

(Політична вистава)*(Продовження з № 364)***Чути кроки, входить Анжела.**

АНЖЕЛА *(співає стиха)*: O Sole mio, o Sole miiio... Слава Богу, я закінчила на сьогодні. Бідний Ріккардо, у нього вже немає сил. Він дивиться на мене великими очима і каже grazie, grazie... Я його нагодувала, помила, поміняла підгузки, змінила білизну, дала йому діазепам...

Знову чути шурхіт.**Анжела бачить повітряні кульки.**

АНЖЕЛА: Хто відкрив шафу? Хто порозкидав мої повітряні кульки... Тепер мені треба знову зібрати їх. *(Злегка штовхає ногою повітряні кульки.)* Добре, що господарі пішли. Вони не знають, що я зберігаю свої кульки в шафі під сходами. У кожного в шафі є скелет, чи не так? Мої кульки нікому не шкодять. Вони тихо сидять у темній комірчині під сходами. Вони ніколи не тріскають, не лопають, просто лежать і роздуваються, роздуваються потроху.

Анжела штовхає кульки під сходи.

АНЖЕЛА: Соріне? Ти відкрив шафу? Ні, ти не міг відкрити, у тебе немає ключа. Але хто її відкрив? Соріне! Де ти, Соріне?... А-а-а, пішов у вітальню сидіти за компом. Йому не вистачає телефону!

Анжела нервово крокує по кімнаті.

АНЖЕЛА: Боже, я не можу заспокоїтися... Хто порозкидав кульки? Хто відімкнув шафу? А шухляду?! Ніхто не перебирав у моїй шухляді?

Анжела з тривогою відкриває шухляду комода, заглядає всередину.

АНЖЕЛА: Слава Богу! Він на своєму місці. *(Дістає пістолет, дивиться на нього.)* Мені дали господарі, щоб я боронилась, якщо у віллу залізуть бандити. Звичайний пістолет, так мені сказали, звичайний пістолет... Мені показали, що він заряджений. Вони показали мені, як натиснути на курок. Якщо щось, стріляйте! Не милуйте злодіїв і бандитів... Я хотіла показати Соріну, але передумала... *(Відкладає пістолет, закриває шухляду.)*

Анжела дивиться у вікно, повертається, масажує скроні.

АНЖЕЛА: Голова болить, не можу заспокоїтися... Соріне! Куди він пішов? Він дуже впертий! Що змусило

його поставити таке запитання у Фейсбуці? Якщо у тебе є пістолет і Путін з тобою в кімнаті... Ну, як викладати щось таке у Фейсбуці? Хіба він не розуміє, що це небезпечно? Коли робить дурницю, то робить!.. Соріне! Де ти? *(Анжела нюхає свій халат.)* Смердить... Халат смердить... Треба переодягнутися!

Анжела починає розстібати халат.**ПУТІН *(виходить з-за статуї)***: Анджела?

АНЖЕЛА: Га?

ПУТІН: Привіт, Анджело.

АНЖЕЛА *(швидко застібуючи халат)*: Тьфу, ти мене налякав!

ПУТІН: Як справи, Анджела?

АНЖЕЛА: Хто ти? Як ти потрапив до будинку?

ПУТІН: Ти мене не впізнаєш?

АНЖЕЛА *(ошелешено)*: Володимир... Володимир Володимирович?! Це ви, Володимире Володимировичу?! Доброго ввечора... Ви обіцяли відвідати мене і дотримались слова. Я така рада!

ПУТІН: Я теж радий.

АНЖЕЛА *(пошепки)*: Я навіть не наносила макіяж! Виглядаю, як біс... *(голосно)* Яка честь, Володимире Володимировичу! Будь ласка! Добро пожаловать! Benvenuto a Bassano! О-о, Vladimir Vladimirovici, io sono felice, io sono molto felice.

ПУТІН: Ти сказала, що хочеш змінити халат.

АНЖЕЛА: О, так, звичайно! Швидко переодягаюся... *(пошепки)* Одягну сукню, яку купила в Кишиневі... *(звичайним голосом)* Ви коли-небудь були в Кишиневі? Вам сподобалось?

ПУТІН: Ні, ніколи не був.

АНЖЕЛА: Все гаразд, будете. У мене насправді є пропозиція.

ПУТІН: Яка пропозиція?

АНЖЕЛА: Перший офіційний візит, після війни, повинен бути до Кишинева. Здобувши перемогу, їдьте до Кишинева. Люди зустрінуть вас хлібом-сіллю, побачите! Люди вас там обожають, люблять, ви їхній герой, їхній кумир... Володимире Володимировичу, ви зачекаєте мене хвилиночку?

ПУТІН: Так, звичайно...

Анжела йде за ширму, швидко знімає халат, одягає сукню.**Путін крокує по кімнаті, зупиняється біля статуї, обходить навколо неї.**

ПУТІН: Хто цей пан?

АНЖЕЛА: Е, статуя? Меркурій. Бог торгівлі.

ЛІТТЛ: Меркурій? *(Знижує голос.)* Мені б згодилася така статуя в палац.

АНЖЕЛА *(виходить з-за ширми)*: Мої господарі купці. Вони мають контракти по всьому світу, вони продають-купують, продають-купують... *(Поправляє сукню, її волосся виглядає кумедно.)* Вони завжди в русі, Європою, Америкою, Азією, зараз вони в Австралії. Повертаються через два тижні. О горенько, чого стоїте, сідайте! Чай, каву?

ПУТІН: Ні, дякую.

АНЖЕЛА: Ви можете залишитися в нас до вівторка або до середи, без проблем. У нас достатньо місця в будинку, ми вас поселимо, забезпечимо триразове харчування. Покажемо місто, відвеземо в гори. Або на виноробню. La Bassano – виноробня з найкращим у світі Каберне. Хочете сходити на дегустацію Каберне?

ПУТІН: Ні...

АНЖЕЛА: Хочете чарочку граппи? Grappa Stravecchia! Італійська горілка зі солодкого, як мед, винограду. Прошу...

ПУТІН: Ні, дякую.

АНЖЕЛА: Бодай краплю.

ПУТІН: Я не п'ю... Тільки як думаю про випивку, то нудить! *(Показує, що його нудить.)*

АНЖЕЛА: Ви хочете блювати? Одразу принесу тазик.

ПУТІН: Ні-ні! Ось і все, пройшло.

АНЖЕЛА: Справді? Я дам вам ліки, порошок проти блювати...

ПУТІН: Ні! Усе в порядку.

АНЖЕЛА: Як хочете... Можна вас освіжити віялом? Принести віяло?

ПУТІН: Мені не потрібне віяло, мені нічого не потрібно, я в порядку.

АНЖЕЛА: Я рада... Я рада... Все ОК?

ПУТІН: ОК!

АНЖЕЛА: Ви знаєте, Володимире Володимировичу, я зустріла Меріору. Вітання від Меріори! Я була в неї у Мілані. Вона чекає вашого дзвінка.

ПУТІН: Меріора?!.. Ах, так, Меріора. Я їй подзвоню.

АНЖЕЛА: Мілан близько, годину поїздом. Зранку поїхала, ввечері повернулася. Я була на Тижні моди.

ПУТІН: Вас цікавить мода?!

АНЖЕЛА: Чесно кажучи, коли я приїхала в Мілан, я зателефонувала Меріорі, ми зустрілися в центрі. Ми так скучили за молдовською мовою, що навіть на модні покази більше не ходили. Ми цілий день сиділи на терасі й згадували дитинство, школу, село, наш танцювальний ансамбль... Знаєте, як наш ансамбль називався? «Берьозка».

ПУТІН: Берьозка...

АНЖЕЛА: У Келінешті було багато гуртків мистецької діяльності. Ансамбль «Берьозка» їздив на різні

концерти, фестивалі, всюди ми отримували нагороди та дипломи. Я вам історію з сарафанами розповідала?

ПУТІН: Ні.

АНЖЕЛА: Одного разу взимку директор сказав нам пошити сарафани. Він сказав, що дарма наш ансамбль називається «Берьозка», якщо у нас немає сарафанів. Вони, і мами, і бабусі почали шити! Один сарафан з одного матеріалу, інший з іншого, сарафан з латками, інший без латок. Одного разу в неділю ми всі вийшли на сцену клубу. Сарафани всіх кольорів! І різні моделі, в когось ширша, в когось вузла, в когось з вищою талією, в когось з нижньою талією, в когось з рюшами, в когось зі складками. Щось більше схоже на показ мод.

ПУТІН: Які спогади...

АНЖЕЛА: Так, і ми танцювали в довгих сарафанах, махали руками, махали фенечками, пливли по сцені! Одна дівчина співає «Я люблю тебе, Россія, дорога моя Рууусь»...

ПУТІН *(співає)*: «Нерастроченная сила,/ Неразгаданная грусть»...

АНЖЕЛА: Так, «неразгаданная грусть»... У нас на головах були якісь трикутні віночки – кокошки... чи кокошники? Мій кокошник саяв найбільше. Я розбила всі ялинкові іграшки, поклатла осколки в більш щільний папір і притиснула каменем. Я приклеїла ті крихітні шматочки до кокошника. Порізала руки, текла кров...

ПУТІН: Ой, ти поранилась!

АНЖЕЛА: У мене були осколки в пальцях, у мене були порізи, але я швидко подолала це. У мене це швидко минає!

ПУТІН: Напиши про це у Фейсбукі.

АНЖЕЛА: Так, я напишу. А ще напишу про червону краватку.

ПУТІН: Так, так, негайно.

АНЖЕЛА: Краватка була для мене як... як червоний птах, що летить у світле майбутнє. Я відчуваю, як вона маячить на моїй шиї!

ПУТІН: Червоний птах...чудово.

АНЖЕЛА *(занурена в спогади)*: Ми були в темних сукнях і нам було сумно, не знаю чому, гнітючий смуток плив навколо, як туман... Особливо восени все було похмуро, сіре, дощило весь час... Вулиці були повні бруду, мерзли ноги в гумових чоботах, але краватка зігрівала нас, миготіла, як полум'я. Той шовк... Я ніколи не забуду цей м'який, блискучий шовк.

ПУТІН: Дивовижно.

(Далі буде)

**З румунської переклав
Степан ТРАЙСТА**

Анна ТРАЙСТА-РУШТЬ

КАМ'ЯНА ПЛИТА

(Уривок з роману «Дикий рай»)

(Продовження з № 364)

Стурбований, Андрійко сів на плиту та, пригадав собі, що колись так сидів на тому камені і його дід Федур, коли приходив до них, а головню тоді, коли їм щось не велось. А вони, забувши зразу про свої дитячі клопоти, раділи старому, бо він завжди приносив їм гостинців: черешень, груш, вербових яблук, шушениць, меду у воскових сотах, бо останнім часом завів собі й пасіку. А вони всі сідали йому на плечі, на коліна, тягнули за вуса і за щоки та обнімали наввипередки. Грались та брались до пустощів, поки старий сам не зупиняв їх: «Доста було, діти! До діла тепер! Бо ви, як і тот кут – лиши его пуд стул, а ун уже лізе тобі на стул.»

Але тепер у нього була зовсім інша ситуація. Чірібана внук випадково попав у замкнуте коло та шукав виходу. Не знайшовши його, тихо заплакав, а потім відчув, як і раніше, біля себе дідову присутність, котра шептала йому: «Реві хлопче, плач, бо слизи завжди змивають людську гіркоту та шукають ключ для виходу!».

Схаменувся зразу, коли півень привів курей до курника на нічліг і запіяв біля нього невдоволено. Мабуть, сварив його, чому залишив біля його спальні кіш і затулив ним вхід, а сам не бачить, що під його ногами стоїть порятунок.

Андрій скоро витер рукавом сльози і подумав заховати ті два дерев'яні куфери під плитою, що стояла перед хатою, на котрій сам тепер сидів.

Плита кругла, як книш, широка, як половина їхніх сіней, її старий Довган, батько Петра, знайшов давно на городі, коли засаджували там горіх, що тепер був велетнем на всю Лалу. Два дні копав із своїми синами навкруг каменя, поки видовбали його із землі й поволокли до нової хати двома парами волів, де служить і нині замість сходів.

Витесана, вишліфувана й обмурована кругом другим камінням, плита стояла на висоті, схожа на широкий стіл, котру любили всі. Петро сидів там у свята або увечері зі сусідами і прохожими, що відпочивали після довгої дороги до свого поля. Василя тримала завжди там цебрик із водою, котра влітку нагрівалась від сонця і де вся сім'я під вечір милась і купалась, а вона золила білизну.

Не відставав ні пес від неї. Коли повзав нічню по дроту, любив там вилежуватись влітку, бо у його буді

було душно. Навіть і квочка приводила ранком туди своїх курчат та раділа сонцю, як і коти, коли вигрівали свої спини і чесали животи. Але найбільш любили її Довганові діти і внуки. Вони завжди там бавились. Дівчатка плели собі віночки із диких квітів, в'язали ланцюжки із стебел кульбаби, ліпили з глини миски та ляльки, а хлопці — коників, котрі потім висушували під плитою, звідки вибирали кілька каменів.

Під плитою, як під столом, були прокладені другі кам'яні плити, де завжди було чисто і сухо, бо камінь ніколи не промокав. Навіть і ключ від замка ховали там, коли відходили всі кудись із дому, а Петро — різні дрібні речі: брус, молоток, бабку для коси, кліщі, брич тощо. Авжеж та плита була чарівна і корисна в усі пори року для всіх і для всього.

Андрійко, сидючи на ній, охопив поглядом це кам'яне сховище та, зразу зупинив свій зір на двох курниках, що були під шатрою. Один — для качок, а другий, що був недалеко плити, біля його ніг, для курей.

Тепер він обдумував, як заховати там ті два ящики, щоб не запримітили ті «чорні», котрі, мабуть, стерегли за допомогою бінокля прямо із Глинниці їхнє обійстя, звідки і вільним оком було видно все подвір'я, як на долоні.

«Аж проберу пуд плитов мур ізвон¹, оти, што вартуют замітят та... Ні! Май добре би залізти у курник, доки не полігали кури та пробрати із муря скілька плит і засунути туди дідові документи, а удтак замурувати назад.

Не буде легко, але думаю, што зможу. Там сухо, заходит вітер помижикаміння; буде стояти бізуно². Аж би што було, не намочатся, не спліснявють і не згорят. Та й ніхто не здогадаєся про них. Але, як зробити се? Яковось лізти туди, де повно свіжих вонячих і мняких курячок³... Але най буде, што буде! Треба їх убрати із коша та запрятати десь, бо сесі «чорні» можут знову прийти до них на другий перешук. Уже коло бортавої верби були...» — думав хлопець.

Андрійко підбадьорився трохи і забіг скоро до комори, звідки приніс якусь миску, у яку поклав і ліхтарик, котрого приніс Петро із війни, та став навколішки в одвірку курника. Вдавав, що заглядає за яйцями.

Там обдивився уважно і встановив, що зможе із внутрішнього муря вибрати кілька каменів і довести

¹ Ізвон — знадвору, ззовні.

² Бізуно — надійно, точно.

³ Курячки — курячий послід.

це діло до кінця. Не обдумуючи багато, висунув голову назад та, швидко вибрав із коша, що був біля нього, дві валізки, поклавши їх у курник, куди вліз навколішки і сам.

Не була легка штука. Курник вузький, звідти смерділо страшно курячками, що аж дух спирало, котрих він розмісив своїм тілом та вимазав ними і свою одіж. Правда він лазив туди й іншим разом за яйцями, коли був меншим, а тепер підріс та уже було трудно й незручно там рухатись, а до того йому ще й згидилось і хотілось блювати. Але стримався якось і взявся до діла.

Коли почав пробирати каміння мура, запримітив, що той куток не був вимазаний глиною, як був через весь курник.

«Ба ці чому?» – подумав він та скоро вийняв один камінь, а потім – другий, третій, йому вдавалось це досить легко, що його здивувало. Тоді взяв скоро ліхтарик, світло котрого заблимало кволо, бо ослабили його батарейки, і заглянув у ту нішу, що була обмурована кругом камінням, як піч. Спочатку подумав що привид, але коли придивився добре, побачив там рушницю, патронташ наповнений кулями та й якусь солдатську сумку.

Запорошена часом, зброя стояла у загороженому сухому місці, мов у ящику. «Ба, ці хто її поклав туй?» – запитав Андрійко сам себе. «Може, няньо, коли вернувся із війни або дідо Чірібан, або може і мама. Найшла-ї дес пуд час війни і замурувала пуд плитов, аби ніхто не доторкався до неї.»

Зацікавлений хлопець, розглянув зброю, але руки на неї не клав, хоч як кортіло його. Подумав, що зброя може бути заряджена, та боявся, щоб не вистрілив ненароком та не притягнув знову тих «чорних» сюди, як і раніше його кролик. Переглянув тільки патронташ та, коли збирався до сумки, почув наполегливий гавкіт їхнього Тарка.

«Ой, Боже!» – злякався він і скоро вмостив біля рушниці ті два ящики і замурував вхід назад точно так, як був. Коли вибрався рачком назад із мискою, де поклав із гнізда п'ять яєць, перед ним стояв Митрун, їхній родак.

— А ти што, хлопче, чиниш у курнику, што так за тобов воняє? Ключіш єйця, ці што? Ци може курячки місиш? – запитав той насміх та, зацікавлений, заглянув і він у курник. Але Андрійко не здавався і скоро кинув йому назад.

— Ну, уйку, удостоверили-сте-са? Виділи-сте мое гніздо, де я сижу на єйцях, як клочка? – закепкував Андрій. — Я єйця шукав на яєшницю, уйку, – пояснив він і показав миску.

— Міркував і я собі так... – погодився той, бо відчув себе якось незручно. — Коли-м прийшов, шукав-єм вас усюди. Двері утворені, гойкаю⁴, кличу, а вас — ані одного. Де забралися всі?

— Мама пушла до волошки Босого, допоміч грядки полоти, та взяла і малих. А няньо у селі.

— Гм! Гей часто ходит няньо-ти до села, коли є туйко роботи дома... Што шукає кождий день там?..

— Не знаю... Має діло.

— Ага! Діло... – промовив невдоволено Митрун. — Нині якась міліція суди ходила. Шукала і туй у вас?

— Я не видів нікого... Я був із ягнятами, – збрехав Андрій, а потім запитав і він:

— Яка міліція?.. І што шукала?

— Кажут, што якіс бандіти ляшуют⁵ суди, та їх шукают.

— А ви удки знаєте? Були і до вас?

— Передивилися і в мене всюди, а удтак пушли, – відповів той. — Дивися, хлопче, не аби-сте приймали когос туй ночувати та «запалили соломую» по селу, бо хто знає!.. – додав він.

— Не журітса, уйку, не приймеме, – відповів коротко йому Андрійко та подався до возарні з яйцями. Не хотів докладатись із Митруном та ледве ждав, щоб той відійшов, хоч знав, що Митрун любить його і має намір засвоїти⁶, але тепер йому не до нього. Хотів нагодувати худобу і навести хоч трохи порядок, а потім помитись і переодягнутись. Боявся, щоб не застала його матір в обмазаній курячками одежі й не ставила незручних питань, на котрих не зміг би відповісти.

Андрій скоро переглянув усюди, але розкладі на цей раз не дуже було, тільки трохи на горищі, у скрині й у шурі. Коли нагодував курей і тварин, помився і переодягнувся, а замурувану брудну одіж хотів покласти у цебрик мочити, але розгадався і заховав її у комору. Подумав помити її сам, коли матері не буде вдома, а тепер взявся готувати вечерю.

Скоро появилася і Василина із діточками, котрі зраділи старшому брату та подарували йому пучок спілих суниць, що знайшли десь на сонці, а мати принесла від волошки кілька теплих пирогів і корж.

— А ти ще перемінявся⁷, хлопче? – звернулась вона до сина. — У суботу дала-м тобі чисту одежу. Чого-ї не гадкуєш? Я уже не бирую туйко золити і прати із вас. Есі — ще малі, не знають гадкувати. А ти?.. – сварила його Василина, а потім запитала невдоволено: — Де-с са утачав⁸?

— Упав-єм у хліві. Умью єї сам, – відповів коротко син та скоро побіг до хати приготувляти собі торбину для наступного шкільного дня.

⁴ Гойкати – гукати, кликати, звати.

⁵ Ляшувати – підстерігати лежачи, чатувати.

⁶ Засвоїти – усиновити, прийняти, взяти до себе.

⁷ Перемінятися – переодягнутись.

⁸ Утачатися – забруднитись, замуруватись.

ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА

Володимир АНТОФІЙЧУК

ДІЯННЯ СВЯТИХ АПОСТОЛІВ

Апостол Петро

*Петро сказав: Нині твердо знаю, що Господь
послав свого ангела і вирвав мене з рук Ірода...*

Діяння, 12: 11

У попередніх числах «Нашого голосу» йшлося про початок апостольської місії Петра, під час якої він проповідував учення Ісуса Христа, очолив першу християнську громаду, хрестив новонавернених, звершував чудесні зцілення, воскрешав із мертвих.

У той час цар Ірод Агриппа задумав заподіяти зло християнським громадам. Він убив мечем Якова, брата Івана. А коли побачив, що це подобається юдеям, захотів ще більше догодити їм. Тоді лютий ненавистник християн заповзвся й на Петра: наказав заарештувати його й заточити в темницю. Апостола стерегли чотири четвірки воїнів, щоби після Пасхи його засудити на смерть.

Петро ревно молився, і його молитва здійснювалася до Бога.

У ніч перед судом, коли в'язень, скований двома залізними ланцюгами, міцно спав між двома вартовими, явився ангел Господній і світлом неземним осяяв усю арештантську кімнату. Розбудивши Петра, він наказав йому:

— Швидко вставай!

І одразу ж залізні кайдани поспалили з рук в'язня.

— Одягнися і йди за мною! — подав новий наказ ангел Господній.

Здивований Петро рушив за ним, не тямлячи від несподіванки, що відбувається: чи це насправді так є, чи це видіння.

Утікачі, минувши першу й другу варти, обережно підійшли до залізної брами, що вела до міста, і вона сама відчинилася. Ангел Господній вивів Петра в

безпечне місце і відступив від нього. Отямившись, Петро промовив:

— Нині твердо знаю, що Господь послав свого ангела і вирвав мене з рук Ірода та від усього, чого сподівався юдейський народ!

Обміркувавши те, що сталося, Петро попрямував до дому Марії, матері Івана, прозваного Марком. Там на спільну молитву зібралося багато людей. Коли Петро постукав у ворота, вийшла служниця, на ім'я Рода. Впізнавши голос Петра, вона радісно поспішила повідомити присутнім про його прихід. Однак ті не повірили їй.

**Апостол Петро і Богородиця.
Українська ікона. 1570-ті рр.**

Петро продовжував стукати. Нарешті йому відчинили, а ті, що побачили його, дуже здивувалися. Давши їм знамення руки, щоби вони замовчали, він розповів, як ангел Господній вивів його із в'язниці, а відтак попросив:

— Сповістіть це Якову й братам!

А сам поспішив до іншого місця.

Коли розвідніло, між вартовими зчинився великий переполох:

— Що сталося з Петром?

На пошуки апостола кинувся й Ірод, але не знайшов його. Розлючений цар звелів притягнути до суду вартових, щоби їх стратити.

Після тривалих мандрів ізповідями Слова Божого апостол Петро прибув до Риму, де викрив Симона волхва, який з допомогою демонів показував різні чудеса магії і видавав себе за Бога. Цим він здобув велику славу в народі, але проповідь апостола Пилипа похитнула його авторитет, і він прийняв хрещення. Однак віра в Христа не применшила жадібності й користолюбства заздрісного чоловіка. Він запропонував Петрові гроші в обмін на апостольську силу й попросив:

Ель Греко. Апостоли Петро і Павло. 1614 р.

– Дайте і мені таку владу.
 Але апостол Петро гнівно відповів йому:
 – Твої гроші хай з тобою загинуть, бо ти думаєш
 за гроші набути дар Божий.
 У відповідь той промовив:
 – Помоліться за мене до Господа, щоб мене не
 спіткало ніщо з того, що ви сказали.

Про подальшу долю Симона волхва розповідають численні легенди, що стосуються подвижництва апостола Петра в Римі. У них посилюється мотив суперництва апостола й чародія. Петро постійно викривав волхва, поки не отримав над ним остаточної перемоги. У фінальному поєдинку Симон наважився імітувати вознесіння, щоби зі славою покинути Рим. Із цією метою спорудили високу дерев'яну вежу, з якої Симон кинувся вниз. Демони підхопили його, але Петро наказав їм відійти, і волхв розбивається об каміння.

Апокрифічні «Діяння Христа» розповідають про мученицьку смерть апостола. Своїми проповідями і твердою позицією послідовника вчення Ісуса Христа Петро накликав на себе ненависть римських властей. Учні вмовили його покинути Рим. Вночі, вийшовши за міські ворота, він зустрів Ісуса Христа і запитав його:

– Куди прямуєш, Господи?
 – У Рим, щоби знову бути розп'ятим.

З цими словами Ісус Христос вознісся на небо, а Петро, зрозумівши, що ними прорікається його смерть, повернувся до Риму. Тут його схопили й покарали смертю на хресті. Не бажаючи ображати Господа, уподібнюючись йому способом кончини, Петро попросив, щоби його розп'яли вниз головою.

Святий апостол Петро залишив нам два послання. У першому з них він закликає жити за Божим Законом, наголошуючи на християнському ставленні до ближнього: «Насамперед майте щирю любов один до одного, бо любов покриває багато гріхів. Будьте гостинні один до одного – без нарікання; служіть один одному – кожний тим даром, якого одержав, наче добрі управителі різноманітної Божої благодаті».

У другому посланні апостол Петро благає віруючих бути твердими й непохитними у вірі: «Докладіть усі старання, покажіть у вашій вірі чесноту, а в чесноті – пізнання, а в пізнанні – стриманість, у стриманості – терпеливість, у терпеливості – побожність, у побожності – братерство, а в братерстві – любов».

У християнській іконографії часто поєднуються образи апостолів Петра та Павла. До IV ст. остаточно склався зразок, відповідно до якого Петро зображується з широким обличчям, кучерявим волоссям та округленою бородою. Відповідно Павло змальовується вузьколицим, лисим і довгобородим. Древній атрибут Петра – пастирський посох зі хрестом, пізніше його замінили ключі, зазвичай два – від воріт раю і пекла.

Християнське свято на честь апостолів Петра і Павла відзначається 29 червня (12 липня за ст. ст.). Воно пов'язане з річницею або їхньої смерті, або перенесенням їхніх мощів.

Мікеланджело да Караваджо.
 Розп'яття святого Петра. 1600 р.

9 листопада – ДЕНЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сьомий рік поспіль українці Румунії відзначають 9 листопада День української мови, офіційно встановлений Законом № 213/2018 р. Для кожного українця це нагода для радості та гордості, а також можливість замислитися над вирішальною роллю рідної мови в утвердженні національної та культурної ідентичності.

Мова – це душа і головне сховище культури кожного народу – це зв'язок між поколіннями та найцінніший скарб, який кожен з нас успадковує, як хранитель унікальної культурної спадщини, і передає далі. Це засіб, за допомогою якого культурні цінності, історія та традиції передаються з покоління в покоління. Вона відіграє важливу роль у збереженні культурної спадщини громади й тісно пов'язана з культурною та особистою ідентичністю кожного з нас, відображаючи етнічне коріння, цінності, традиції та історію спільноти, до якої належить кожна особа.

Освіта українською мовою завжди була пріоритетом для мене, з позиції депутата і голови Союзу українців Румунії, як частина моєї постійної турботи про збереження та утвердження мови, культури та ідентичності етнічних українців Румунії, а також в контексті продовження зусиль, які багато поколінь українців докладали протягом століть.

Я продовжуватиму боротися з такою ж відданістю та наполегливістю за зміцнення української спільноти в Румунії, нашої єдності навколо наших предківських традицій, мови, самобутності та віри, які пов'язують нас і роблять нас сильнішими. Я продовжуватиму з такою ж рішучістю захищати права та інтереси українців у Парламенті Румунії, сприяти підвищенню якості освіти рідною мовою та покращенню умов у всіх школах з українською мовою викладання.

На жаль, через обмеження передвиборчої кампанії, цього року Союз українців Румунії не може організувати 9 листопада спеціальні заходи до Дня української мови, але ми неодмінно повернемося до календаря щорічних заходів одразу після грудневих виборів.

Сьогодні українською мовою розмовляють близько 45 мільйонів її носіїв на всіх континентах як завдяки діаспорі, присутній у багатьох куточках світу, так і внаслідок великої кількості біженців, змушених покинути свою країну через війну, розв'язану Російською Федерацією проти України. Водночас уже майже три роки українська мова є мовою надзвичайної мужності та стійкості, боротьби за свободу та європейські цінності перед обличчям агресора, просякнутого ненавистю та імперським прагненням до експансії.

У Румунії українською мовою розмовляють близько 50 000 осіб, які утворюють одну з найбільших з культурної, історичної та географічної точок зору спільнот, що робить українців третьою за чисельністю національною меншиною в Румунії. Усі вони люблять свою мову, традиції, історію, культуру, поважають справжні людські, моральні та духовні цінності й передають їх новим поколінням.

Вітаю з Днем української мови всіх, хто нею розмовляє, хто плаче та збагачує її щодня!

Голова Союзу українців Румунії,
депутат *Микола-Мирослав Петрецький*